

Uppsala universitet
Sociologiska institutionen
Sociologiprogrammet HT 15
Examensarbete i socialt arbete 15 hp

Värdighet i offentliga skrifter som berör äldreomsorg

UPPSALA
UNIVERSITET

Uppsatsförfattare: Joanna Duncalf & Beatrice Eriksson
Handledare: Pernilla Ågård
Examinator: Rafael Lindqvist

SUMMARY

Aim: Dignity is a concept that is very central in the care of elderly in Sweden. Many studies have tried to define dignity but very few have focused on the deeper meaning of dignity. The aim of this study was to explore a deeper understanding of dignity by looking at the public documents which are the foundation of the national values of dignity in elderly care.

Methods: This study has used a qualitative approach while analyzing the documents. The documents were chosen through a strategic selection which resulted in five public documents, all of them related to dignity in some way. An own interpretation of discourse analysis was used as the method to analyze the empiric material. When studying the results we have weighed the analysis against a theory we believed best suited to the aim of the study.

Results: The study resulted in three types of themes. The first theme that was found showed that dignity could be constructed through a person's identity whilst another showed a view on dignity as a human right. The third construed dignity in the interactions between the people who work with elderly and the elderly. In the discussion we conclude that the result may provide a deeper understanding of the view on dignity that is presented in the empiricism.

Keywords: *Social constructionsim, dignity, elderly care*

SAMMANFATTNING

Syfte: Världighet är ett begrepp som är mycket centralt i vården av äldre i Sverige. Många studier har försökt att definiera världighet men väldigt få har fokuserat på den djupare innebörden av världighet. Syftet med denna studie var att få en djupare förståelse av världighet genom att titta på offentliga handlingar som ligger till grund för de nationella värdegrunden inom äldreomsorgen i Sverige.

Metod: Denna studie har använt sig av en kvalitativ ansats för att analysera de dokument som ligger till grund för studien. Dokumenten valdes ut genom ett strategiskt urval som resulterade i fem offentliga handlingar som alla berörde världighet. En form av egentolkning inspirerad av diskursanalys, användes som metod för att analysera det empiriska materialet. När vi studerade resultaten använde vi oss den teori vi ansåg bäst lämpade för syftet med studien.

Resultat: Studien resulterade i tre typer av teman av sociala konstruktioner. Ett tema visade att världighet konstruerades genom en persons identitet och människovärde medan en annan visade en syn på världighet som en rättighet. I det tredje temat skapas världighet i samspelet mellan de människor som arbetar med äldre och de äldre. I diskussionen kan vi dra slutsatsen att resultatet kan ge en djupare förståelse för synen på världighet som presenteras i empirin.

Nyckelord: *Socialkonstruktionism, världighet, äldreomsorg*

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	s.1-4
1.1 Bakgrund	s.1-3
1.2 Problemformulering	s.3
1.3 Syfte och frågeställningar	s. 3
1.4 Disposition	s.3-4
2. TIDIGARE FORSKNING	s. 4-11
2.1 Värdighetskonceptet	s.5-8
2.2 Studier om värdighet i äldreomsorgen	s.8-10
2.3 Sammanfattning av tidigare forskning	s. 10-11
3. TEORI & METOD	s. 12-24
3.1 Den kvalitativa forskningsansatsen	s. 12-13
3.2 Socialkonstruktionismen	s. 13-14
3.3 Diskursanalys	s. 14-16
3.4 Kritisk diskussion av diskursanalys	s. 16-17
3.5 Empiriskt underlag	s. 17-18
3.5.1 Offentliga dokument	s. 18-20
3.6 Etiska överväganden	s. 20
3.7 Validitet, reliabilitet, generaliserbarhet & transparens	s. 20-22
3.8 Analysverktyg och analysförfarande	s. 22
3.8.1 Analysbegrepp	s. 22-23
3.8.2 Analysförfarande	s. 23-24
4. RESULTAT & ANALYS	s.24-38
4.1 Värdighet som identitet- och människovärde	s.26-
4.1.1 Värdighet utifrån identitet	s. 27-28
4.1.2 Värdighet och människovärde	s.29-31
4.1.3 Sammanfattning	s. 32
4.2 Värdighet som rättighet	s. 32-35
4.2.1 Sammanfattning	s.35

4.3 Världighet som interaktion	s. 35-38
4.3.1 Sammanfattning	s.38
5. DISKUSSION	s. 39- 47
5.1 Diskussion i relation till syfte och frågeställningar	s. 39-41
5.2 Diskussion i relation till tidigare forskning	s. 41-44
5.3 Metod, empiri och urval i förhållande till resultatet	s. 44-46
5.4 Slutsatser	s. 46
5.5 Implikationer för det sociala arbetets praktik	s. 46-47
5.6 Förslag till fortsatt forskning	s.47
6. KÄLLFÖRTECKNING	s. 48-49

1. INLEDNING

1.1 Bakgrund

Det sociala arbetets praktik har till uppgift att främja välfärd samt förebygga och åtgärda sociala problem. Ett sätt att främja välfärd är att se till att vissa grupper i samhällets villkor stärks genom exempelvis värdegrunder, där staten tar ett ansvar och lagstiftar kring äldre personers villkor och rättigheter. Ett annat sätt att främja välfärd är att ge de som omfattas av denna nationella värdegrund de som de har rätt till enligt lag. Enligt 5 kap. 4 § Socialtjänstlagen, förkortat SoL, är ett värdigt liv en vägledande princip för det sociala arbetets praktik. För att kunna främja välfärd för människor bör kunskap inhämtas utifrån olika aspekter. Ett sätt att göra detta på är att studera hur man skriver om värdighet.

De som arbetar på socialtjänsten har en slags maktbefogenhet över samhällets resurser i förhållande till medborgarna. Vilket inom äldreomsorgen i huvudsak regleras av biståndshandläggare. Denna slags utövning av befogenhet kallas även för myndighetsutövning. Myndighetsutövning kan gälla beslut som både kan vara gynnsamma och betungande för medborgare. Exempel på detta är beslut om att bevilja omvårdnadsinsatser och att inte beviljas plats vid särskilda boenden. Det innebär att ett värdigt liv och välbefinnande för äldre personer blir och är ett resultat av ett myndighetsutövande av en person som arbetar med dessa frågor. Att inte vara fullt insatt eller ha tydliga riktlinjer i lagen riskerar den rättssäkerhet som finns. Inte minst eftersom socialtjänstlagen är en så kallad ramlag, alltså en lag som i mycket större utsträckning sätter upp mål att arbeta efter än detaljerade beskrivningar av vad som göras. Detta ger utövarna ett stort handlingsutrymme i myndighetsutövningen men medför också en risk; om utrymmet är för stort för att tolka, hur blir det då med rättssäkerheten? Det finns därför riktlinjer som socialtjänsten och dess anställda ska utgå ifrån i sitt arbete. Men riktlinjerna skrivs även de utifrån en ramlag där allt ska tolkas och till viss del föränderligt. Genom att undersöka de olika sätten att skriva kring värdighet kan det ge en djupare förståelse av hur offentliga vägledande dokument beskriver värdighet och därmed även bidra med en djupare förståelse för de som ska arbeta utefter lagen. Detta är vad denna studie ämnar att göra. Inte bara av den anledningen utan också eftersom att tidigare forskningen menar att värdighet är ett så svårdefinierat begrepp som behöver studeras i dess sammanhang och i den tid vi lever i (Edlund et. Al, 2013). Denna studie kan förhoppningsvis bidra med en större förståelse kring värdighet genom att undersöka hur det skrivs om värdighet.

Under 2012 fick Socialstyrelsen i Sverige i uppdrag av regeringen att införliva att äldre personer i en större utsträckning än tidigare ska få leva ett värdigt liv och känna välbefinnande. Detta med anledningen av införandet av en ny paragraf i SoL (2001:453). Den nya paragrafen fastslår vikten av en nationell värdegrund inom det sociala arbetet med äldre personer. Här lagstadgas det om regler kring äldres villkor och livssituation (SFS 2001:453). Lagen säger att socialtjänstens omsorg om äldre ska inriktas på att äldre personer får leva ett värdigt liv och känna välbefinnande enligt 5 kap. 4§ SoL.

Socialstyrelsen är en svensk förvaltningsmyndigheten som har ett samlat ansvar för bland annat Sveriges socialtjänster. Socialtjänsterna har till uppgift att verka för individers goda hälsa och sociala välfärd. Socialstyrelsen presenterar flera aspekter som behöver beaktas för att denna nationella värdegrund ska kunna uppnås i äldreomsorgspraktiken. De aspekter som nämns är exempelvis ett behov av att beakta och respektera den enskilda personens rätt till privatliv och kroppslig integritet. Vidare beskrivs självbestämmande, delaktighet och individanpassning som viktiga aspekter som ska främjas. (Socialstyrelsen, 2012)

Arbetet med att uppnå denna nationella värdegrund är i ständigt pågående process, exempelvis så har flertalet kommuners socialtjänster arbetat fram värdighetsgarantier inom ramen för verksamheter som arbetar med att uppfylla målet om det värdiga livet för äldre personer. Tanken med värdighetsgarantier beskrivs vara att förbättra äldreomsorgen och att garantera äldre personer ett värdigt liv. Trots garantin om ett värdigt liv i många svenska kommuner så vittnar forskning om värdighet som att begreppet har åtskilliga betydelser. Ytterligare menar forskning att värdighet ter sig luddigt och är svårt att tyda av praktiker inom äldreomsorgen (Cairns et. Al, 2013; Dwyer et. Al, 2009; Sergio Ariño-Blasco, 2005). Värdighet beskrivs ytterligare som ett svårtydigt begrepp, det kan därför vara intressant att se hur de som arbetat fram paragrafen och således den nationella värdegrunden skriver kring värdighet i de texter som kommit att ha betydelse för den svenska äldreomsorgen, kring värdighet som begrepp. En djupare förståelse för begreppet värdighet i en svensk lagstiftningskontext verkar med anledning av detta vara angeläget. Beskrivs det en samstämmig tolkning av värdighet i alla dokument eller är det såsom forskning pekar på ett begrepp med flera innebörder som är svåra att fånga? Vidare är det av hög relevans att veta vilken bild som ges av värdighet i dessa skrifter eftersom de har så direkta konsekvenser, inte bara för verksamheter såsom socialtjänster och för de som arbetar där och ska tolka lagen, utan också för de äldre människor som socialtjänsten ska sörja för. Att studera hur värdighet framställs är till vikt för socialt arbete då framställningarna och tolkningarna påverkar hur man arbetar praktiskt med värdighet

och hur det i sin tur påverkar äldre människor. Skrifterna är så pass centrala att de bör undersökas och med hjälp av undersökningen är ambitionen att kunna hjälpa andra att möjligtvis få en större förståelse kring detta.

1.2 Problemformulering

Som ovan nämnt så finns det i dagsläget en kunskapslucka i forskningen om hur lagstiftande dokument talar om värdighet. Detta kan därmed utgöra ett problem för de som arbetar utefter dessa dokument både för de som berörs av värdighetsbegreppets konsekvenser men även ur ett rättssäkert perspektiv.

1.3 Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att se hur värdighet konstrueras i offentliga texter. Detta görs genom att synliggöra sociala konstruktioner som finns kring värdighet. Uppsatsens förhoppning är på så sätt att få en större förståelse för värdighet i offentliga dokument och lagtext som behandlar svensk äldreomsorg.

Frågeställningarna som ligger till grund för uppsatsen är följande:

1. *Vilka konstruktioner av värdighet kan urskiljas i offentliga dokument och lagtext som berör värdighet inom äldreomsorgen?*
2. *På vilket sätt kännetecknas värdighet i dessa konstruktioner?*

1.4 Disposition

I det första kapitlet presenteras en bakgrund till studien, en problemformulering, studiens syfte och frågeställningar samt uppsatsens disposition. I det andra kapitlet presenteras den tidigare forskningen som ger en överblick över forskningsfältet. Kapitlet inleds med hur insamlingen av den tidigare forskningen gått till. Den tidigare forskningen i sin helhet presenteras sedan utifrån rubrikerna: värdighetskonceptet och värdighet i relation till äldreomsorg som sedan avslutas med en sammanfattning av det rådande kunskapsläget. Därefter följer det tredje kapitlet. I det tredjekapitlet presenteras uppsatsens teori och metod. Kapitlet inleds med en beskrivning av den kvalitativa forskningsansatsen och övergår sedan till ett avsnitt kring den teoretiska utgångspunkten socialkonstruktionism. Den metodologiska ansatsen som denna uppsats antagit beskrivs med hjälp diskursanalysen. Under samma kapitel presenteras också studiens empiri form av offentliga dokument och etiska överväganden. Fortsättningsvis presenteras resonemang kring validitet,

reliabilitet, generaliserbarhet och transparens. Avslutningsvis redogörs det för vilka teoretiska analysbegreppen som använts vid analysförfarandet. Nästkommande kapitel är kapitlet resultat och analys. I detta avsnitt redovisas studiens resultat i form av olika framställningar och konstruktioner av värdighet utifrån tre olika övergripande teman. Dessa tre teman är: värdighet som identitet- och människovärde, värdighet som rättighet och värdighet som interaktion. I det sista kapitlet som är ett diskussionskapitel diskuteras studiens resultat utifrån studiens syfte och frågeställningar. Vidare diskuteras studiens resultat i relation till den tidigare forskningen. I kapitlet förs ytterligare en diskussion kring studiens resultat i relation till varandra och till metod. Efter detta presenteras studiens slutsatser och implikationer för det sociala arbetets praktik där kapitlet sedan avslutas med förslag till fortsatt forskning.

2. TIDIGARE FORSKNING

Den tidigare forskningen som presenteras i detta avsnitt fokuserar främst på värdighet som ett koncept och särskilt i relation till äldreomsorgen. Den tidigare forskningen ger en överblick kring det rådande kunskapsläget. I det första avsnittet presenteras hur insamlingen av den tidigare forskningen har gått till i relation till studiens syfte och resonemang kring avgränsningen. För att svara till syftet av den här studien som är att se hur värdighet konstrueras i offentliga texter, så har denna studie valt att presentera forskning om värdighet som koncept och hur värdighet tidigare har studerats i relation till äldreomsorgen. Presentationen av den tidigare forskningen handlar om forskning kring värdighetskonceptet som behandlar och redogör för olika innebörder av värdighet. Därefter presenteras forskning kring värdighet utifrån äldre och professionellas upplevelser av det. Kapitlet avslutas med en sammanfattning av den tidigare forskningen.

Värdighet har studerats både inom olika vetenskaper och ämnesområden, däribland; vårdvetenskap, medicinsk forskning, bioetik och socialt arbete. Hur man fångar innebörden av värdighet har således studerats på olika sätt och utifrån olika metodologiska ansatser. Denna studie är inte intresserad av att studera hur värdighet görs i praktiken utan det denna studie ämnar undersöka är istället framställs av värdighet där syftet med uppsatsen är att se hur värdighet konstrueras i offentliga texter. De texter som ligger till grund för studien presenteras i teori och metod kapitlet. Denna studie har valt att studera sociala konstruktioner och framställningar som kan utläsas utifrån utvalda offentliga texter och lagtext som behandlar svensk äldreomsorg. Detta val görs då flertalet studier om hur värdighet konstrueras i det vardagliga arbetet med äldre redan har gjorts, medan en studie som tar sikte på offentliga dokument och lagtext inte har gjorts. Studier om värdighet i det vardagliga arbetet inom äldreomsorgen presenteras lite längre fram. Studier av

detta slag belyser nämligen hur värdighet som begrepp förändras i det sammanhang som det återfinns i.

Det är viktigt att forskning om värdighet som relaterar till det praktiska arbetet inom äldreomsorgen presenteras av den anledningen att det är av vikt att belysa hur värdighet som begrepp är föränderligt i det sammanhang som det återfinns i.

Denna studie utgår från antagandet att värdighet inte är något bestående utan skapas av de som praktiserar och brukar begreppet i en språklig mening. Ytterligare en anledning till att detta forskningsområde bör presenteras är att visa på ett forskningsfält som är direkt kopplat till hur äldre och professionella pratar om värdighet utifrån egna upplevelser av begreppet. Vidare har valet av tidigare forskning innefattat både svenska och internationella studier för få en bredd över forskningsfältet. En avgränsning av den svenska forskningen har gjorts, och denna var att studier som utförts innan 1992 inte skulle tas med. Denna avgränsning har gjorts med tanke på den äldrereform som genomfördes i Sverige 1992 inom äldreomsorgen. Den forskning som finns tidigare anses inte relevant för denna studie på det sättet att äldreomsorgen såg väldigt annorlunda ut vid den tidpunkten än vad den gör idag. Med det sagt finns det en förståelse för att den äldreomsorg som fanns 1993 inte är densamma som den som bedrivs idag men de bygger på en liknande idé och grundtanke. Vad det gäller den internationella forskningen har ingen liknande avgränsning gjorts.

Sökning av publicerade studier har gjorts i följande vetenskapliga databaser: SwePub, JSTOR, Google Scholar, Socialvetenskap, Social Services Abstract, Sociological Abstract, PubMed och ProQuest. Sökord som använts är följande: dignity, värdighet, äldreomsorg, äldre personer, elderly, discourse analysis, diskursanalys. Detta sökande resulterade i flertalet studier som ansågs vara av relevans för denna uppsats. Nedan följer en presentation av de relevanta studierna. De presenteras under två huvudsakliga teman, värdighetskonceptet och värdighet i relation till äldreomsorg. Detta för att på ett enkelt sätt ge en överblickande bild av hur andra forskare har studerat värdighet.

2.1 Värdighetskonceptet

I sin bok *Värdighet i vården av äldre personer* från 2010 skriver Lennart Nordenfelt om värdighet. Boken utgår från Nordenfelts forskningsprojekt i samarbete med andra professioner som har kunskap om äldreomsorgen. Forskningsprojektet var framförallt kvalitativt i sitt utfarande och har bland annat använt sig av fokusgrupper och enskilda intervjuer med deltagare i ett åldersspann av 13-95 år. Denna bok redogör för att värdighet är ett svårdefinierat begrepp och har som ett

gemensamt huvudsakligt syfte att göra klarhet i värdighetsbegreppets olika betydelser. Det är oklart i varför Nordenfelt han har valt de informanter som är med samt varför åldersspannet är så stort. Det gör att resultatet kan ha generaliserats och det skulle därför kunna göras ett argument för att resultatet inte kan appliceras på just äldreomsorgen.

I den svenska studien av Nordenfelt (2004) utvecklar han i sin artikel en värdighetsguide som använder sig av fyra olika värdighetstyper: människovärdet, meritvärdighet, identitetsvärdighet och värdighet som social status. Nordenfelt har skrivit flertalet artiklar om hans sätt att se på värdighet i relation till äldre personer (2003:a; 2003:b; 2004; 2005) Dessa artiklar är skrivna utifrån det forskningsprojekt som Nordenfelt baserade sin bok (Nordenfelt 2010) på men analyserar resultaten av forskningsprojektet närmre. Det som dock saknas i Nordenfelts expansiva forskning om värdighet är studier där en större förståelse av värdighet uppnås genom analys av text som är av betydelse för äldreomsorgen.

En nordisk studie som menar på att det är viktigt att studera värdighet med motiveringen att värdighet är ett svårdefinierat begrepp utfördes av Edlund et. al. (2013). Studien anger att det är av vikt att värdighet förstås i ett sammanhang. Värdighet är enligt studien svårförklarad och får olika betydelser inom olika sammanhang och bör därför studeras i ett relevant sammanhang för att få betydelse i praktiken. Därmed finns det ett intresse att studera värdighet i ett sammanhang som har haft påverkan på hur äldreomsorgen ska arbeta med värdighet. Studien yrkar vidare på vikten av att studera värdighet i sammanhanget för socialt arbete när det kommer till arbete i det sociala arbetets praktik. Studien som utfördes av Edlund et. al (2013) är en kvalitativ studie. Urvalet och informanterna är valda enligt en egengjord femstegs-modell.

Den svenska studien av Anderberg et. al (2007) resulterar i en begreppsdefinition av värdighet där värdighet definieras som ett begrepp som relaterar till den grundläggande mänskligheten. Värdighet består av inneboende och yttre dimensioner som är gemensamma för alla människor men som även är unika för alla människor, i relation till deras sociala och kulturella aspekter. Denna studie, som flera andra som ämnar att definiera värdighet missar komplexiteten i vad värdighet är. Genom att definiera något utesluts automatiskt andra tolkningar. Studien är en textanalys på material som har valts ut över en tidsperiod där forskarna anser att värdighet som begrepp har utvecklats. Genom denna avgränsning så är det möjligt att forskarna har gått miste om ett större djup i sin definition av värdighet som begrepp. Studien utgår från en hypotes att värdighet är ett komplext begrepp och det är även det som de kommer fram till.

En studie av värdighet och hur begreppet har framställts i text har gjorts av Gallagher et. al (2008) i England. Studien är en begreppslig analys som har använt sig av litteratur i form av artiklar och studier som berör värdighet antingen genom teoretiska perspektiv eller forskning inom området värdighet som empiri och presenterar vad tidigare forskning säger att värdighet innebär. Studien innehåller därmed inte några dokument som berör äldreomsorgens utformning utan fokuserar här på den kunskap som finns inom området. Syftet med Gallagher et. al (2008) studie var att ta reda på vad värdighetsbegreppet betyder och hur det kan definieras, hur man ska främja värdighet och vad som kan minska värdigheten inom vården av äldre personer. En textanalys av dokument som berör värdighet så som Gallagher et. al gjorde 2008 har inte gjorts i Sverige och det finns heller ingen studie av offentliga dokument som undersöker värdighet. Detta förtydligar vikten av att göra denna studie och gör uppsatsens syfte än mer aktuell då den kan komma att täcka en del av ett område som ännu inte studerats utifrån det tillvägagångs sätt som kommer att presenteras i metoddelen i denna studie.

En internationell studie med syfte att tillhandahålla kunskap om hur man kan arbeta för att förstärka värdighet inom vården av äldre personer har utförts av Sergio Ariño-Blasco et. al (2005). Studien genomfördes med hjälp av 85 fokusgrupper som både blev intervjuade och där de som utförde studien observerade diskussioner deltagarna emellan. Studien visar att värdighet inte säger mer än att man ska ha rätt till sin autonomi som försvinner när man dör och då handlar det om personens anhörigas rätt att få sina viljor hörda. Denna studie tillför därmed ytterligare en begreppsdefinition av värdighet. Det ligger därför i denna studies intresse att undersöka konstruktioner kring värdighet, snarare än att utföra en studie och själva försöka definiera begreppet igen. Detta för att undvika ännu mer förvirring kring begreppet och istället få en djupare förståelse för värdighet.

Ytterligare en internationell studie av Griffin-Heslin (2005) menar att värdighet uppträder, uppfattas och porträtteras på många olika sätt. Syftet med studien är att avgränsa betydelsen av värdighet inom omvårdnadsarbetet. Studien har använt sig av en konceptanalys av olika dokument enligt en modell av Walker och Avant. Det är dock oklart i artikeln varför litteraturen som ingår i studien har valts och vilken litteratur det är som undersöks i själva analysen. Det gör att resultatet blir svårt att tyda. Det resultat som framförallt kan utläsas är att Griffin-Heslin (2005) funnit att de som arbetar först måste veta vad värdighet innebär för dem innan de kan förse sina patienter med

en värdig vård. Resultatet styrker därmed vår hypotes om att en djupare förståelse av värdighet kan hjälpa professionella i sitt arbete med äldre.

Än så länge visar den tidigare forskningen på att värdighet har studerats inom olika ämnesområden med ett resultat som antyder att värdighet kan definieras som väldigt skilda saker beroende på vilket sammanhang och vilken ämnesområde som det studerats inom. Värdighet som begrepp är ett relativt välstuderat område med forskningsresultat som inte kan anses vara särskilt entydiga. Med andra ord betyder det att värdighet som begrepp bör studeras i den kontext som det ska användas i. Utöver det så finns det relativt få studier som är textanalyser av värdighet och det finns i dagsläget inga studier som berör värdighet i offentliga dokument. Nedan följer en presentation av forskning om hur värdighetsbegreppet och dess relation till äldre och personal inom äldreomsorgen ser ut.

2.2 Studier om värdighet i äldreomsorgen

En kvalitativ studie av Bayer et. al (2005) utförd med hjälp av fokusgrupper och intervjuer handlar om äldre personers erfarenheter av värdighet och hävdar att värdighet håller på att få allt större prioritet inom såväl socialt arbete som inom äldreomsorgen. 391 personer över 60 år från 6 olika Europeiska länder deltog i undersökning. Syftet med studien var att se hur äldre upplever värdighet i sin vardag och i sina liv. Studien menade på att värdighet som begrepp är ett diffust och komplext begrepp och speciellt inom ramen för socialt arbete. Detta på grund av att det inte forskats så mycket om värdighet inom ramen för socialt arbete. Värdighet är, enligt studien, ett begrepp som är svårt att definiera och som har så många olika betydelser att det är svårt att prata om värdighet och ha en tydlig betydelse av värdighet. Denna samstämmighet kring värdighetsbegreppets luddighet belyser komplexiteten i en enad förståelse kring begreppet. Bayer et. als (2005) studie resulterade i att autonomi är det som de flesta äldre identifierade som en definition av värdighetsbegreppet.

Kring äldres definitioner av värdighetsbegreppet har forskning visat att det finns gemensamma nämnare i det som äldre anser är viktigt för att uppleva värdighet. En svensk studie av Anderberg och Berg (2010) som är en kvalitativ studie om äldres upplevelser av att få vård på sina egna villkor visade på att autonomi var ett centralt begrepp för att äldre skulle uppleva värdighet. Syftet med studien var att få en djupare förståelse av äldre människors upplevelser av vård och hur deras liv kan förändras i omvårdnadshem. Studien genomfördes med hjälp av intervjuer med 15 personer över 70 och är fenomenologisk i sitt tillvägagångssätt. Ett större urval skulle kunna ha bidragit till en större förståelse för äldres upplevelser men resultatet är ändå informativt. I likhet med studien

genomförd av Bayer et. al (2005) så visar resultatet att autonomi är det som är tydligast kopplat till värdighet för äldre personer.

Gemensamt för alla studier (Pullman, 1999; Bayer et. al, 2005; Griffin-Heslin, 2005; Franklin et. al 2006) som berör äldres upplevelser av värdighet inom äldreomsorgen är just den definition som de äldre ger. Franklin. et al (2006) genomförde en hermeneutisk studie med syftet att undersöka äldres upplevelser av värdighet inom den palliativa vården. Även här så är urvalet av informanter relativt litet; de har intervjuat 12 äldre personer från två omvårdnadshem i Sverige. Pullmans (1999) studie analyserade ett enligt Pullman omdiskuterat fall i litteratur om autonomi och som hade som syfte att erbjuda en alternativ syn på etik i förhållande till värdighet. De centrala aspekterna för äldre när det kommer till värdighet i samtliga studier är: respekt; meningsfullhet i vardagen; en känsla av tillit; autonomi och att bli sedd som människa.

När det istället kommer till professionella, alltså de som arbetar med äldre i praktiken, och deras definition av värdighetsbegreppet så är studierna tänkta att belysa en vanlig slutsats i forskning om värdighet inom äldreomsorgen. Nämligen att begreppet ofta har visat sig vara svårdefinierat inom arbetet med äldre, bland annat studien av Cairns et. al (2013) och Dwyer et. al (2009). Dessa studier presenteras nedan med syftet för att ytterligare belysa hur svårdefinierat värdighet är inom arbete med äldre.

I en kvantitativ studie av Cairns et. al (2013) som tidigare nämndes har inte bara äldre utan även professionella fått svara på hur de förstod värdighet och hur de utförde värdig vård i praktiken. Syftet var att se vad professionella inom äldre vården förstod av värdighet inom vården. De skickade ut 650 frågeformulär och fick sedan tillbaka 192 stycken som de därefter har analyserat. De professionella värderade respekt och att de äldre skulle bli behandlade som individer som de största delarna av värdig vård men visade inte på att de professionella ansåg att den praktiska biten av arbetet, såsom påklädning eller matning av de äldre tillhörde värdig vård. Denna studie motsägs dock av en kvalitativ studie Dwyer et. al (2009) genomförde som snarare menar på att de som arbetar med äldre inom hemtjänsten är väl medvetna om att värdig vård bör innefatta såväl som respekt för de äldre och att de skulle bli behandlade som individer och detta i alla aspekter av vården. Syftet med Dwyer et. als (2009) studie var att se hur värdighet upplevdes av vårdhemspersonal i arbetet med äldre. 21 intervjuer av vårdhemspersonal i Sverige ligger till grund för resultaten. Personalen uppgav dock att de var osäkra på vad värdighet egentligen innebar för de äldre och hade svårt att applicera begreppet i sitt praktiska arbete.

Flera studier (Sergio Ariño-Blasco et. al, 2005; Oosterveld-Vlug et. al, 2015) visar även de på att de som arbetar med värdighet har svårt att definiera begreppet värdighet. Detta leder till att de har svårt att använda sig av värdighetsbegreppet i sitt dagliga arbete. En kvantitativ studie som genomfördes i Holland (Oosterveld-Vlug et. al, 2015) med hjälp av informanter som bodde på hem för patienter med fysiska svårigheter visade även den, liknande den kvantitativa studien av Cairns et. al (2013) att de professionella definierade värdighet på ett liknande sätt som de äldre, men använde sig inte av begreppet i samma områden av arbetet som de äldre menade att det var nödvändigt i. Informanterna i undersökningen fick svara på frågor i ett mätinstrument där de fick mäta 31 olika upplevelser av värdighet i olika situationer. De här studierna anses belysa det som är kärnan i det problem som motiverar denna studie: nämligen svårigheten i att använda värdighetsbegreppet i det dagliga arbetet med äldre. Ytterligare en intressant aspekt av de ovan nämnda studierna är att det fanns en skillnad i hur de äldre ansåg att värdighet inom vården skulle uppnås och hur de professionella såg på samma uppgift.

Begreppet värdighet har som ovan presenterats varit aktuellt i forskning kring äldre under en lång tid. Som tidigare konstaterats saknas det forskning om värdighetsbegreppet och dess konstruktion i dokument som kan anses vara laggrundande. Utöver detta kan värdighet inom ramen för äldreomsorgsverksamheterna ses som ett väletablerat och tämligen viktigt begrepp, både för de äldres välbefinnande och för äldreomsorgens praktik. Nedan följer en sammanfattning av den tidigare forskningen.

2.3 Sammanfattning av tidigare forskning

Det den tidigare forskningen framförallt visar är att värdighet som ett forskningsområde är relativt utbrett, speciellt värdighet i relation till äldreomsorg. Det gemensamma draget i forskning om värdighet är en samstämmighet i att värdighet är ett begrepp som är svårt att definiera. Flertalet studier visar på olika definitioner av värdighet; både i förhållande till äldre och till de professionella. Den forskningen som presenterats ovan bekräftar att värdighet kan ses som ett diffust begrepp. Värdighet likställs i en artikel vid att vara samma sak som autonomi. I andra studier återfinns en beskrivning av värdighet som ett koncept hos en människa som kan förklaras utifrån andra begrepp, exempelvis empowerment och respekt. Det finns därmed ett stort intresse inom forskningen att försöka reda ut och få klarhet i vad värdighet egentligen betyder. De studier som presenterats här är framförallt intresserade av att försöka definiera begreppet. Denna uppsats

ämnar däremot att få en djupare förståelse av värdighet genom att se till de diskurser som finns. Ytterligare definitioner av begreppet anses överflödigt.

Studierna som presenterats kring äldres och professionellas upplevelser av värdighet visar på liknande resultat som beskrivits ovan. Det som kan utläsas av studierna är att värdighet är ett begrepp som kan definieras och som kan framställas på ett liknande sätt av både professionella och äldre. Det forskningen däremot visar är att även om värdighetsbegreppet är centralt och att alla känner igen och kan använda sig utav det, så är det svårt att i praktiken få definitionen av värdighet att fungera. Värdighetsbegreppet blir av den anledningen svårförståeligt och komplext för de som ska använda det i den mån att de inte kan applicera den i sitt arbete.

Det som genomgående saknas i studierna som presenterats ovan är textanalyser som försöker nå en djupare förståelse för värdighet. Dessutom så saknas det forskning om förståelse av värdighetsbegreppet för de som arbetar med de inom det sociala arbetet. För tillfället så finns det främst forskning som är mer medicinskt inriktad. De upplevelser som undersökts är av äldre på olika vårdhem; de professionella som arbetar på olika vårdhem. Därmed har värdighet undersökts utifrån dessa perspektiv och för att klargöra begreppet för de som arbetar dagligen med vården av äldre. Det saknas forskning där värdighet förstås utifrån ett annat perspektiv. Förhoppningen med att undersöka diskurserna kring värdighet är just det att underlätta för en annan målgrupp som måste arbeta utefter en lagtext på ett annat sätt.

Uppsatsens utgångsläge som presenterats i den tidigare forskningen är att belysa ett sätt att studera värdighet som inte kunnat identifieras i den tidigare forskningen. Den tidigare forskningen visar på sätt att studera kring värdighet utifrån teorier och metoder. I den tidigare forskningen konstaterade vi att det saknas diskursanalyser som har till syfte att beskriva sociala konstruktioner kring värdighet. Uppsatsförfattarna ansåg att ytterligare upprepningar av de studier som presenterats inte var nödvändigt, då uppsatsen har en förhoppning om att bidra med en större förståelse för värdighet i offentliga dokument och lagtext som behandlar svensk äldreomsorg. Å ena sidan kändes valet av en metod och teori rimligt utifrån uppsatsens syfte, å andra sidan är det omöjligt att en likartad studie med annan teori och metod också hade kunnat bidra till en större förståelse av värdighet. Nedan följer en utförlig genomgång av studiens teori och metod.

3. TEORI & METOD

I detta avsnitt presenteras studiens teoretiska utgångspunkt och metod. Studiens metod har i stor utsträckning inspirerats av en diskursanalytisk tradition. Den diskursanalytiska traditionen har starka kopplingar till socialkonstruktionismen och uppsatsförfattarna ser av den anledningen en fördel i att presentera metod och teoretisk utgångspunkt tillsammans. Å ena sidan skulle det rimligen kunna anses vara lättare att förstå uppsatsen metod i ett eget kapitel. Å andra sidan är metoden så djupt förankrad i teorin att det anses naturligt att presentera dem tillsammans.

Inledningsvis presenteras den kvalitativa forskningsansatsen som efterföljs av uppsatsen teoretiska utgångspunkt socialkonstruktionismen. Därefter följer ett avsnitt kring studiens metod som inspirerats av en av diskursanalysens traditionella metoder; diskursteori. Härfter följer också en kritisk diskussion kring valet av metod. Efter detta presenteras studiens empiri i form av beskrivningar av de offentliga dokumenten som valt ut. Etiska överväganden behandlas också. Sedermera redogörs ett avsnitt kring validitet, reliabilitet, generaliserbarhet och transparens för att avslutas med ett avsnitt kring analysverktyg och analysförfarande.

3.1 Den kvalitativa forskningsansatsen

I detta avsnitt beskrivs den kvalitativa forskningsansatsen som studien utgår ifrån och varför denna utgångspunkt passar just den här studien.

Det finns olika vägar att nå kunskap, vilken metod man använder sig av för att samla in kunskap avgörs beroende på vad man vill få fram för kunskap (Starrin & Svensson, 2009, s. 11). Då denna studie ämnar att titta på hur värdighet konstrueras och framställs anses kvalitativ forskning vara den ansats som svarar lämpligast till studiens syfte. Kvalitativ forskning är främst induktiv, med detta menas att man gör djupa analyser av enskilda fall och inte drar allmänna slutsatser från dessa. Detta kan också beskrivas på så sätt att kvalitativa studier ofta karaktäriseras av att de har ett visst djup och en närhet till det material som studeras (Padgett, 2008, s 2). Vidare är en kvalitativ ansats enligt Starrin och Svensson, en ansats som används för att ge svar på hur fenomen är konstruerade utifrån strukturer och processer (2009, s. 21 & 23). Eftersom denna studies syfte är att se hur värdighet konstrueras i offentliga texter och ambitionen är att få en större förståelse för värdighet så anses en kvalitativ metod vara bäst lämpad då den ger möjligheter att gå in på djupet som denna uppsats är ute efter. Detta kan inte en kvantitativ metod anses ge möjlighet till. En kvantitativ studie ämnar snarare att undersöka orsaker och samband genom att studera någonting systematiskt och därefter använda sig av en statistisk analysmodell för att tolka resultaten (Padgett, 2008, s 148).

Denna studie ämnar inte att undersöka orsaker och samband, av den anledningen har den kvantitativa ansatsen valts bort. Som tidigare nämnts har den kvalitativa diskursanalystraditionen hänfört denna studies metod. Diskursanalysen är en kvalitativ metod eftersom den ämnar att göra en analys av mening och mönster och inte av orsak och samband (Sahlin, 1999, s 89). Där diskursanalysen utgår ifrån en särskild verklighetsuppfattning och teoretisk utgångspunkt som presenteras nedan.

3.2 Socialkonstruktionismen

Socialkonstruktionism är en teori om hur individen uppfattar och formar sin sociala verklighet. Liksom andra teorier har socialkonstruktionismen antagit vissa ståndpunkter vad det gäller synen på verkligheten, världen och kunskap. Berger och Luckmann (1998, s 212) hävdar i sin bok Kunskapsociologi att verkligheten är en mänsklig konstruktion där människans uppfattningar och handlingar utgör verkligheten. Med andra ord kan detta beskrivas att människan konstruerar sin verklighet i interaktionen med andra människor som leder till föreställningar och agerande (Searle, 1997, s 15; Burr, 1995, s 4). Enligt Searle (1997, s 15) kan verkligheten byggas upp, rivas ned eller ändras om genom språkliga ord, uttryck och tolkningar som människan skapar och använder. Dessa konstruktioner upprätthålls med hjälp av språket som i sin tur är föränderligt och förhandlingsbart. Searle (1997, 89) skriver om hur viktigt språket är när det kommer till att konstruera en social verklighet. Språkets roll kan ha en betydelsefull roll (Searle, 1997, s 89; Burr, 1995, s 4) eftersom ord kan betyda olika saker i olika sammanhang och det behövs en bakgrundsförståelse för att förstå vad ord representerar, betyder och symboliserar. Verkligheten är enligt socialkonstruktionismen något som skapas genom mänsklig interaktion och kunskap skapas således i dessa interaktioner. Det är därmed språket som till största del skapar den kunskapen, eller sanningen som fabriceras i det sociala samspelet som sker mellan människor. Språket, eller de ord vi använder, kan därmed sägas beskriva verkligheten och det är även genom språket som vi förstår den. (Burr, 1995, s 4)

Burr beskriver fyra huvudsakliga antaganden inom det socialkonstruktionistiska forskningsfältet (Burr, 1995, s. 2). Det första antagandet handlar om att ha ett kritiskt förhållningssätt till sig själv och sin omgivning. Där våra egna kunskaper kring världen inte är en avbild av verkligheten. Istället ses verkligheten hellre som en följd av människors sätt att kategorisera världen. Det andra antagandet är att socialkonstruktionismen anlägger en antiessentialistisk syn, vilket betyder att världen inte är förutbestämd utan skapas genom mänskliga interaktioner. Det tredje handlar om kunskapsproduktion. Burr anser att kunskap både produceras och upprätthålls i sociala interaktioner. Det sista och fjärde antagandet är att socialkonstruktionismen kan få verkliga sociala

konsekvenser. Detta eftersom olika sociala världsuppfattningar leder till olika sociala handlingar, där vissa handlingar ses som tänkbara och andra inte.

Det finns kritiker som menar att många använder sig av socialkonstruktionism som teori då den verkar möjliggöra förändring (Boghossian, 2006, s 152). Om något enbart är socialt konstruerat betyder det att det går att förändra dessa konstruktioner till hur vi människor skulle vilja ha det. Att studera sociala konstruktioner innebär inte att den som forskar förnekar att det finns sociala problem i verkligheten och syftet är inte heller att visa på hur något är konstruerat för att på så sätt förändra det utan snarare beskriva det. I den här studien innebär det att uppsatsen har som utgångspunkt att se hur värdighet är konstruerat för att förstå det bättre och på så vis även göra konceptet mer användbart. Syftet är inte att använda socialkonstruktionism som teori för att visa hur värdighet är konstruerat för att sedan förändra det till något som kan anses vara bättre. Utan valet av denna teori grundar sig i att socialkonstruktionismen möjliggör beskrivningar och tolkningar av ett fenomen, som för denna studie är värdighet. Ett målande exempel på hur socialkonstruktionismen erkänner att sociala problem finns är forskning om hemlöshet (Jacobsson et. al (2010, s. 78). De som forskat om hemlöshet och som använder sig av en socialkonstruktionistisk teori förnekar inte att hemlöshet existerar i termer av att personer inte har någon bostad eller att det är ett socialt problem. Däremot så ligger det ett intresse i att studera hur man pratar och skriver om hemlöshet samt vilka som innefattas i betydelsen hemlösa ur ett socialkonstruktionistiskt perspektiv. Det handlar alltså inte om att bota eller att eliminera hemlöshet, det är inte syftet med forskningen. Istället är syftet att ta reda på hur hemlöshet uppfattas och definieras i den omgivning den studeras och därigenom få en bättre förståelse för det sociala problemet.

3.3 Diskursanalys

I detta avsnitt presenteras diskursanalysens grunder som kommit att inspirera denna studie. Vidare redogörs också för hur studien har valt att tolka och beskriva diskurser. Redogörelsen av diskursanalys presenteras både utifrån en allmän karaktär, utifrån Foucaults sätt att beskriva diskurser samt den egna studiens diskursinnebörd.

Diskurs är ett begrepp av sådan karaktär att det idag innefattar olika betydelser. Hur är det då möjligt att använda sig av ett sådant begrepp som analysmetod i en studie? Uppsatsförfattarna anser att detta går att besvara genom att tydligt beskriva vad diskursbegreppet betyder för denna studie. Gemensamt för majoriteten av diskursbegreppsförklaringarna är att diskurs är ett bestämt sätt att

kommunicera om, kategorisera och förstå världen. Det innebär alltså att diskurser anses vara framställningar av påståenden som gestaltas på ett specifikt sätt. Den som anses ha myntat begreppet är sociologen Michel Foucault. Eftersom Foucault tillhör en av diskursanalysens grundare anses det betydelsefullt för förståelsen av diskursanalys som metod att presentera Foucaults idéer kring diskurser och diskursanalys. Foucault påstod att diskurser är detsamma som kommunikationer av olika slag, vilket stämmer väl överens med den definition som presenterades ovan (Bergström & Boréus, 2005). Diskursernas funktion är att avgöra hur man får prata om något, vem som får prata om något, men också för vad man får prata om. I den här studien är det fokus på det första alltså hur man pratar om eller skriver om någonting. Vi människor är de som är meningsskapande i relation med diskursbegreppet. Därmed kunde Foucault koppla diskursbegreppet till ett av hans områden; nämligen makt. Diskurser avgör hur, vem och vad som uttrycker något som i sin tur leder till en maktutövning. (Bergström & Boréus, 2005) Diskurserna begränsar människors handlingsutrymmen och uttrycksmöjligheter då det är de som avgör vad som får sägas. Detta betyder också att de å andra sidan även bidrar till att vissa saker blir förbjudna att säga. Det förbjudna benämner Foucault som utestängningsmekanismer (Bergström & Boréus, 2005).

Diskursanalysen utgår ifrån att verkligheten uppfattas olika av olika människor, då verklighetsbilder är något som växer fram i språkliga sammanhang och interaktioner. Kunskap anses vara människans språkliga uttryckta erfarenheter. För att komma åt den kunskapen på bästa möjliga sätt så bör studier använda sig av en kvalitativ ansats. Diskursanalysen ser på språket som meningsskapande vilket är ett ställningstagande som uppsatsen valt att förhålla sig till (Bergström & Boréus, 2005). Denna uppsats utgår ifrån en teori och metod som gör det möjligt att inta flera olika perspektiv som utgörs av särskilda språkhandlingar i analysen.

Vid användning av diskursanalys som metod menar Sahlin (Mer än kalla fakta, 1999, s 89) att det största intresset som återfinns är att förstå eller förklara hur något beskrivs. Diskursanalysen gör det möjligt att finna det anmärkningsvärda i det som andra anser vara vanligt eftersom forskaren letar efter det som är underliggande i sitt material. Tanken med diskursanalys är vidare att främmliggöra sig från det som kan anses vara vanligt eller välbekant. Sahlin (1999, s 90) menar vidare att forskare inom den diskursanalytiska traditionen ofta också finner ett intresse i att se till vilken struktur fenomenet har (Sahlin, 1999, s 89-94). Med bakgrund i detta så anses diskursanalysen som en lämplig inspirationskälla för att ta sig an och studera empirin utifrån.

Diskursteorin är en specifik typ av diskursanalytiskt tradition som på ett begripligt sätt beskriver begreppet diskurs. Diskursanalysen har även andra inriktningar som man kan använda vid en analys, bland annat kritisk diskursanalys. Men vi använder oss av vissa begrepp ur diskursteorin eftersom den kan anses vara lämpligast eftersom att diskursteorin anses som en lämplig typ av diskursanalys för studier som har en socialkonstruktionistisk teoretisk utgångspunkt (Winther Jørgensen & Phillips, 2000 s.57). Det allra mest centrala för diskursteorin är också språkets betydande roll för denna kunskap och verklighetsuppfattning (Bergström & Boreus, 2005, s 29). Då denna studie ämnar att studera språk och konstruktioner av ett begrepp så kan därför den diskursteoretiska utgångspunkten kunna anses vara mest behjälplig för att uppfylla studiens syfte. Med diskurs menas olika reduceringar av möjligheter och ett försök att skapa entydighet. Likväl är det också viktigt att lyfta fram den allmänna beskrivningen av diskurs är att diskurser är bestämda och strukturerade sätt att kommunicera om och förstå världen.

3.4 Kritisk diskussion av diskursanalys

Det finns en rad problem forskare kan stöta på när de använder sig av diskursanalys. Bergström och Boréus hävdar att diskursanalys kan innebära att forskaren inte alltid redovisar alla steg i tillvägagångssättet då det är ett arbete som kräver flera moment. Skulle något av momenten utelämnas i redovisningen kan det leda till att undersökningens transparens och klarhet försämrans. Det är med bakgrund av detta en stor betydelse att forskarna redovisar alla steg för att vid slutsatserna kunna koppla dessa till undersökningens empiri. (Bergström & Boréus, 2005, s. 350) Den här problematiken ämnas att hanteras i uppsatsen genom att redovisa med stor tydlighet och genomskinlighet i de moment som empirin har genomgått för att nå fram till de slutsatser som sedan redovisas. Genom att redovisa de steg i det tillvägagångssätt som använts är förhoppningen att denna kritik mot diskursanalysen inte blir påtaglig eller märkbar i denna studie.

När det gäller forskarens roll i diskursanalysen anser Bergström och Boréus att det kan bli problematiskt för forskaren att hålla sig utanför diskursen då forskaren är en del av den diskurs som undersöks (Bergström & Boréus, 2005, s 350). Winther Jørgensen och Phillips (2000, s. 28) uppmärksammar även de denna problematik i sin bok *Diskursanalys som teori och metod*. De hävdar att diskursanalys kan bli problematiskt för forskaren i den mening att det finns svårigheter i att bortse från sina egna värderingar när det kommer till genomförandet av själva analysen då ett misslyckande av detta kan leda till att analysen präglas av dessa värderingar. Vidare anser författarna, i liknelse med det som Sahlin påpekar, att det är ytterst viktigt för resultatet av studien att forskarna måste kunna frigöra sig från all förförståelse av materialet för att då kunna avslöja de

självklarheter som förekommer i texten som analyseras (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s 28). Med anledning av Sahlins sätt att se på forskarens roll, att frigöra sig från all förförståelse så anser uppsatsförfattarna att ståndpunkten är viktigt men dessvärre inte går att genomföra fullt ut. Uppsatsförfattarna menar att det har varit omöjligt att frånga all förförståelse på grund av att förförståelsen är något som präglar uppsatsskrivarnas sätt att analysera och tolka. Detta för att förförståelsen har socialiserats fram och präglas av ens tidigare erfarenheter. Uppsatsförfattarna har med bakgrund till detta frångått förförståelserna i den utsträckning det har varit möjligt.

Det finns också de som försvarar diskursanalysens användbarhet. Börjesson och Palmblad skriver om hur diskurser gör det möjligt för forskare att urskilja vad som är relevant, rimligt och sant i en text trots att de även utesluter och avgränsar (Börjesson & Palmblad, 2007, s10). Vidare hävdar författarna att diskursanalys är användbart i den meningen att alla texter är likställda. Materialet som valts ut är till för forskarens syfte och allt material ska därför ses som autentiskt. Diskurser är dock inte något som ska ses som färdiga fakta utan författarna menar att diskurser är något som forskarna själva är frambringare av. (Börjesson & Palmblad, 2007, s. 17, 19-20). Ytterligare ett argument för till diskursanalysens fördel är att kommunikation utgör en stor del av en människas liv. Diskursanalys blir då en lämplig och användbar analysmetod då den sätter språket i fokus. Vidare anses diskursanalys vara till fördel när det kommer till att studera texter då metoden inkluderar kontexter, som i sin tur medför att forskare får möjligheten att dra paralleller till ett större sammanhang. (Bergström & Boréus, 2005, s 306, 348)

Wetherell, Taylor och Yates (2001, s 25) skriver om att dokument av olika slag är en bra grund för diskursanalys i sin bok *Discourse as data: a guide for analysis*. De poängterar dock vikten av att motivera de dokument som valts ut till studien. Dessa motiveringar presenteras i avsnittet nedan.

3.5 Empiriskt underlag

I detta avsnitt beskrivs datainsamlingen för den empiri som ligger till grund för studien, offentliga dokument som berör värdighet inom äldreomsorgen. Här redogörs också för vad texterna i huvudsak behandlar och varför dessa texter har valt i relation till studiens syfte.

Syftet med studien är att se hur värdighet konstrueras i offentliga texter inom svensk äldreomsorg och detta görs genom att synliggöra de sociala konstruktioner som finns kring värdighet i dessa dokument. För att svara till det här syftet behövs texter som behandlar svensk äldreomsorg och de behöver även vara publicerade för allmän beskådan. Gemensamt för dessa dokument är att de har

en direkt inverkan på äldrepolitiken i Sverige och därmed även har betydelse för såväl behovsbedömning, utförande av insatser och slutligen äldre människors livsvillkor.

Eftersom den här studien inte är ute efter att kvantifiera ett problem, utan vill analysera så krävs det inte stora slumpmässiga och statistiskt representativa urval. Ett strategiskt urval är istället bättre eftersom det tillåter forskarna att välja det material som passar studien bäst. De dokument som analyserats i den här studien är dokument som kan anses beröra värdighet i en officiell mening och är texter som har inverkat på äldrepolitiken i Sverige. Det material som har valts ut har varit sådana som i efterhand bevisligen har bidragit till en lagändring. Empirin har gemensamt att de alla är inom ramen för politiska beslutsfattanden. Äldre dokument om värdighet i äldreomsorgen har inte någon större relevans till den lagtext som råder just nu som arbetar utefter värdighet för äldre. Därför har det gjorts en avgränsning av materialet för att uppsatsen ska vara så aktuell som möjligt för att vara till största möjliga nytta. Det insamlade materialet har därefter använts för att få en djupare förståelse av värdighetsbegreppet. Sammanlagt har texterna ett omfång på 568 sidor. Vi använde oss av samtliga delar av texterna förutom de som kan anses vara mer formalia, exempelvis innehållsförteckningar samt referenslistor. Vi valde att använda oss av all text eftersom vi ville studera värdighet i samtliga kontexter som materialet presenterades i. Detta gjorde vi för att få en helhetsbild av dess kontexter.

3.5.1 Offentliga dokument

I denna del presenteras det empiriska underlaget närmare än i det tidigare avsnittet. Dels följer en beskrivning av de olika texternas utformning och vad de innebär, samt varför de har valts ut till just denna studie.

Den första text som valts ut är riksdagens SOU 2008:51, Värdigt liv i äldreomsorgen; regeringens proposition 2009/10:116. SOU står för statens offentliga utredningar och är en serie som består av rapporter och betänkanden från svenska statliga utredningar. Utredningarna tillsätts av och får sina direktiv från regeringen. Oftast görs utredningarna av kommittéer eller något som kallas för ensamutredare där det är en ensam person som utför själva utredningen. Denna utredning handlar till stor del om hur värdigt liv i äldreomsorgen bör utföras praktiskt och var en utredning som skapades på uppdrag av den då borgerliga regeringen 2007. Denna text valdes framförallt eftersom den till stor del behandlade värdighet och i synnerhet värdighet i äldreomsorgen. Det fanns andra SOU:er som kom fram i sökningen av värdighet och värdighet i äldreomsorgen när den första sökningen gjordes i riksdagsbibliotekets katalog, men denna valdes eftersom den befann sig i den

lagkedja som till slut skulle komma att bli den nya värdegrunden i socialtjänstlagen. Det ansågs därför intressant att se om denna text kunde ge en djupare förståelse för värdighetsbegreppet när den även till stor del ligger till grund för hur äldreomsorgen ser ut i dagens samhälle.

Den andra texten som har valts är regeringens proposition 2009/10:116, Värdigt liv i äldreomsorgen. En proposition är förslag till en lagstiftning som regeringen lämnar till riksdagen. Denna proposition är uppföljningen av den tidigare SOU:n som är presenterad ovan. Denna proposition har således valts ut eftersom den befinner sig i samma lagstiftningskedja som ovan nämnda dokument gör samt eftersom även den behandlar värdighet i äldreomsorgen. Den behandlas dock mer konkret i denna text. Anledningen till att både SOU 2008:51 och propositionen 2009/10:116 har valts - trots att de i stort sett berör liknande punkter - är för att utgångspunkterna för en SOU och en proposition till en viss del skiljer sig åt. Dessa texters syfte skiljer sig på så vis åt och kan därför motiveras att analyseras trots deras snarlika innehåll. SOU:n skulle kunna tänkas ge mer utrymme för en mer abstrakt syn på värdighet medan propositionen en mer konkret sådan då det inte finns utrymme för tolkningar utan är ett förslag till hur värdighet ska praktiseras. Det blir således intressant att studera och undersöka hur man pratar om värdighet i dessa olika men ändå liknande dokument. Detta av anledning att det är olika texter som syftar till olika saker men som samtidigt har samma huvudsakliga syfte.

Lagtexten har valts till analys då det är det sista steget i den lagstiftningskedja som presenterats ovan. Det är alltså lagrummet i socialtjänstlagens 5 kapitel och dess fjärde paragraf som har använts i empirin. Trots att denna studie inte faktiskt studerar hur lagrummet praktiseras så är det ändå av relevans att studera lagrummet då det är detta lagrum som är det styrande.

Till sist i just denna lagstiftningskedja så har SOSFS 2012:3 valts ut då den är ett hjälpmedel för hur värdighetsbegreppet ska användas och innehåller allmänna riktlinjer framtagna av socialstyrelsen. SOSFS står för socialstyrelsens författningssamling och är juridiskt bindande föreskrifter. I författningarna ges bland annat föreskrifter om råd om handläggning, dokumentation och datahantering inom socialtjänsten. De kan också ge stöd till exempelvis personer med funktionsnedsättning, till missbruksvården och så vidare. SOSFS 2012:3 innehåller socialstyrelsens allmänna råd om värdegrunden i socialtjänstens omsorg om äldre.

Slutligen har DS 2011:33 Rätten att få åldras tillsammans - en fråga om värdighet, skälighet och välbefinnande i äldreomsorgen valts då den kan anses vara en fortsättning på SOU 2008:51 och

proposition 2009/10:116 i den mån att den har som förslag att ytterligare utveckla värdegrunden för äldre. DS står för departementsserie och är liknande en SOU men publiceras i departementsserien istället för bland statens offentliga utredningar eftersom det är regeringens departement som utfört utredningen.

Det kan anses vara problematiskt att analysera texter som har ett liknande innehåll men då alla texter har olika syfte och utgångspunkt blir det intressant för studien som ämnar att få en djupare förståelse för värdighet genom att undersöka offentliga skrifter. Anledningen till att det här urvalet har gjorts, trots den problematiken som kan uppstå när liknande texter analyseras är att de tillsammans utgör en väldigt bra bild av den nationella värdegrunden som lagen utgörs av. Det kan vara intressant att se om värdighetsbegreppet har förändrats i dokument som utreder och hur diskurserna går i de dokument som ämnar att skapa en lag eller en lagförändring. Det kan vara intressant att se om konstruktionerna kring värdighet från utredning till lagtext har förändrats eller om det finns en röd tråd i beskrivningarna från utredning till lagförslag, till lagtext. Det skulle kunna bli av värde för att det är utifrån dessa beskrivningar och tolkningar av det som arbetet med värdighet utförs i det dagliga arbetet vilket i sin tur påverkar äldres livssituation.

Dessa texter valdes även då de i ett stort utförande berör värdighet och i synnerhet värdighet i relation till äldre vilket är en del av det som studien syftar att undersöka. Det finns andra offentliga dokument som rör värdighet, det finns även andra offentliga dokument som rör äldreomsorgen. Dessa berör dock inte värdighet och äldreomsorg i den utsträckning eller i den omfattning som dessa texter gör. Därför har detta strategiska urval gjorts som beskrivits utifrån studiens syfte och frågeställningar. De har också valts av anledningen att de är dessa dokument som har lett till den nuvarande svenska lagstiftningen och därmed kan anses vara de dokument med mycket inflytande vilket är en viktig aspekt inom diskursanalys. Diskursanalysen intresserar sig mycket för just makt och inflytande och då lagar handlar om bestämmelser som styr berörda personers agerande kan det anses vara en viss typ av maktutövande.

3.6 Etiska överväganden

Etiska överväganden är inte aktuella för den här studien då den handlar om offentliga dokument. Det finns därför inga personer som skulle kunna fara illa av den här studien.

3.7 Validitet, reliabilitet, generaliserbarhet & transparens

Oftast i studier så pratar man om något som kallas för validitet (Bryman, 2001, s. 43). Validitet handlar framförallt om hur giltig någon annan anser att studien är. Validitet finns i form av extern

och intern validitet. Den interna validiteten handlar främst om det urval som har gjorts och den externa handlar om i vilken mängd resultaten av studien kan anses vara generaliserbara till andra situationer eller sammanhang. Extern validitet kan dock anses vara problematiskt att använda sig av vid kvalitativa studier då den förespråkar ett mer representativt urval för att öka den externa validiteten. Larsson (2009) och Padgett (2008) menar då att begreppen generaliserbarhet och överförbarhet kan vara användbart vid kvalitativa studier. I den här studien har denna process redovisats under avsnittet för empiriskt underlag och urval. Den interna validiteten är lättare att använda i kvalitativa studier. I denna studie har en utförlig beskrivning av de val som gjorts, men även de avgränsningar som gjordes för studiens val av empiri redovisats för att stärka den interna validiteten i uppsatsen. Anledningen till att generaliserbarhet används i kvalitativa studier är för att det är den som läser studien som får möjligheten att dra slutsatser själv utifrån det material läsaren fått information om. Läsaren avgör om det som presenteras kan anses vara rimligt. För att uppnå en generaliserbarhet krävs det därför att studien presenteras på ett lättförståeligt sätt för att så många som möjligt ska kunna hänga med i de val som gjorts och vägen till resultaten. Detta till skillnad från en kvantitativ studie där det går att mäta om studiens resultat överensstämmer med verkligheten och det är forskaren snarare än läsaren som bestämmer generaliserbarheten. Denna problematik innebär att utformningen av resultat och analyskapitlet ämnas vara utfört på ett så systematiskt och logiskt sätt som möjligt. Genom att vidta dessa åtgärder är förhoppningen att läsaren kan ta till sig av resultatet på ett sätt som gör att läsaren kan svara på hur resultaten kan anses vara tillämpbara. Ett annat viktigt begrepp för studiens validitet är ett begrepp som nämnts men inte introducerats är transparens (Bryman, 2011).

För att andra ska kunna tillförsäkra sig om studiens validitet krävs det att studien har en stor genomskinlighet när det kommer till utförandet (Bryman, 2011). Det är därför alla steg i processen redovisas så utförligt som möjligt och ämnar även att göra detta på ett logiskt och pedagogiskt sätt så att läsaren kan hänga med (Bryman, 2011). Med hjälp av ett språk som är lättförståeligt avser studien kunna visa på en så stor transparens som möjligt. Denna uppsats utgår ifrån frågeställningar som syftar till att undersöka sociala konstruktioner kring värdighet som råder i offentliga texter vad gäller värdighet, med denna syftesformulering så föreföll en typ av diskursanalys vara den mest lämpade metoden för att få svar på frågeställningarna

Reliabilitet handlar om hur väl forskaren har bedrivit sin undersökning (Trost, 1997, s 100). Hög reliabilitet innebär att om andra forskare vid ett senare tillfälle utför samma studie så ska resultatet bli, om inte likadant, så snarlikt. Detta visar på att undersökningen har en god reliabilitet samt även

en god intersubjektivitet. Reliabilitet är ett begrepp som dock främst används i den kvantitativa forskningsmetoden varför det kan vara svårt att applicera begreppet på en kvalitativ studie som denna är. Det går inte att uppskatta tillförlitligheten med siffror på samma sätt som görs i en kvantitativ studie. Istället handlar reliabiliteten vid kvalitativ forskning till stor del om hur pålitliga de mätinstrument som använts är. Denna undersökning underbyggs med referat från de valda texterna för att underlätta för läsaren att följa med i argumentationen som kommer att föras i resultat och diskussionsdelen. Detta görs inte bara för läsarens skull utan syftar även till att öka reliabiliteten genom att underlätta för andra forskare att uppnå samma resultat.

Det är författarnas förhoppning och avsikt att kunna vara så följsamma till empirin som möjligt. Ytterligare så finns förhoppningar och avsikter att utefter bästa förmåga sätta sig in i en forskningsmetod så långt som möjligt och därmed kunna utgå ifrån dessa förmågor när empirin undersöks och presenteras. En annan sak att tänka på när det kommer till diskursanalyser är intersubjektiviteten. Det krävs en hög grad av transparens i kombination med lättolkade analysverktyg för att intersubjektiviteten ska bli påverkad i så liten grad som möjligt. (Bergström & Boréus, 2005, s 35-36, 352-353)

3.8 Analysverktyg och analysförfarande

I föregående avsnitt presenterades bland annat det material som ligger till grund för studien. I detta avsnitt i uppsatsen presenteras de analysbegrepp som vi använt oss av som presenteras begrepp för begrepp. Därefter följer en förklaring av hur analysbegreppen och verktygen använts vid analysförfarandet.

3.8.1 Analysbegrepp

Denna uppsats är inspirerad av diskursanalysens metoder och därmed är även de begrepp som vi använder oss av tagna ifrån denna metod. Denna studie har framförallt en socialkonstruktionistisk teoretisk utgångspunkt. Enligt Winther Jørgensen och Phillips (2000, s 57) anses diskursanalytiska verktyg lämpliga med en sådan teoretisk utgångspunkt.

Eftersom diskursanalysen har flera inriktningar har vi tagit inspiration från diskursanalysens inriktning diskursteori för hjälp till analytiska verktyg, vilket är en diskursanalysmodell som presenterat vissa analytiska verktyg. Med analytiska verktyg menas de användbara begrepp studien utgått ifrån vid analysen av empirin. Syftet med beskrivningen av analysbegreppen nedan är att tydligt redogöra för uppsatsens analytiska verktyg.

Några av diskursteorins mest centrala begrepp kan anses vara: nodalpunkter och ekvivalenskedjor (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Det här kan ses som en väldigt komplex verktygslåda och vi kommer inte fullt ut använda oss av den utan vi kommer att ta fasta på nodalpunkter och ekvivalenskedjor. Andra centrala begrepp i diskursteorin som exempelvis gruppbildning, identiteter, hegemoni, antagonism och mästersignifikanser har inte tagits med. Detta för att begreppen i stora drag används som verktyg för att krossa rådande myter, identifiera identiteter och gruppbildningar som finns vilket inte är studiens syfte. Genom beskrivningen av de begreppsliga tolkningarna vi har gjort inom diskursteorin som använts vid analysförfarandet tänker uppsatsförfattarna att vi på ett tydligt sätt beskriver hur just den här teorin har använts och kopplats till vår studie resultat utifrån studiens frågeställningar och syfte.

Nodalpunkter

Nodalpunkterna (Winther Jørgensen & Phillips, 2000) kan beskrivas som ”kristalliseringspunkter i den enskilda diskursen”. De förklaras också som de orden kring vilka andra ord organiseras och får betydelse. Det som nodalpunkterna i denna studie ämnar medföra är att belysa centrala begrepp kring beskrivningar av värdighet som gör att sättet man skriver kring värdighet organiseras in i ett specifikt mönster. Detta blir centralt då studien ämnar att finna hur texterna konstruerar värdighet.

Ekvivalenskedjor

Detta begrepp används för att sätta nodalpunkterna i en kontext och därmed försöka finna hur konstruktionerna kan återfinnas i ett större sammanhang. Detta används för att få en större chans att uppnå en större förståelse för begreppet värdighet.

Tema

Det sista begreppet som vi använder oss av som ett analysbegrepp är tema. Detta används för att ge en övergripande bild av de sätt som vi anser att värdighet har framställts i texten och är det som vi anser att nodalpunkterna och ekvivalenskedjorna tillsammans skapar.

3.8.2 Analysförfarande

Analysförfarandet beskriver hur vi har analyserat empirin. Tidigare i denna uppsats presenterades de analysverktyg som har utgjort analysprocessen utifrån några av diskursteorins analysbegrepp. Här redogörs det istället för hur de har kommit till användning.

Det första steget i analysprocessen var att bekanta sig väl med empirin. Detta gjordes vid flertalet genomläsningar av texterna av båda uppsatsförfattarna. Efter genomläsningarna av texterna skrevs tankar ner kring vad vi ansåg empirin ville förmedla. Därefter skedde ytterligare genomläsning där tankar kring och mönster i empirin diskuterades av författarna.

Steg två innefattade mer noggranna genomläsningar, text för text. Då markerades utmärkande ord och meningar ut med hjälp av överstrykningar av det som ansågs var av relevans för studiens frågeställningar och syfte. Detta för att sedan sammanställas i en mindre kondenserad text bestående av centrala citerade meningar som ansett kunna svara till uppsatsen syfte.

Steg tre handlade om identifiering av de tecken som ansåg konstruera värdighet i de olika texterna. I en tabell skrev vi upp de tecken som ansågs konstruera värdighet på olika sätt. Från dessa olika tecken växte sedan flera teman fram om hur värdighet kunde tolkas som att den konstruerades. I tabellen placerades även särskilda meningar som ansågs vara viktiga för studiens frågeställningar och syfte. Detta gjordes genom att se till vilka slags typiska beskrivningar och gemensamma återkommande tecken som kunde utläsas av texten. Utav dessa meningar växte det även här fram konstruktioner av värdighet och slutligen kunde vi även här ana oss se teman i dessa stycken. Utifrån analysen tog vi fram tre huvudteman om hur texterna kunde anses konstruera värdighet.

Även om vi till en början genomförde analysen stegvis så har analysen blivit en dialektisk process, där ytterligare genomläsningar har reviderats till nya teman utifrån ytterligare genomgångar av empirin. Detta eftersom våra teman med hjälp av fler och fler citat formats fram och har fått tagit plats.

4. RESULTAT & ANALYS

I detta kapitel presenteras och redogörs för de huvudsakliga sätt som värdighet kan anses ha framställts som i empirin. Dessa är; värdighet som identitet och människovärde, värdighet som en rättighet och den villkorliga värdigheten. De olika skildringarna som kallas för teman visar på olika bilder av värdighet som presenteras i empirin. De presenterade teman kan anses överlappa varandra och visar på så sätt att konstruktioner liknar varandra. Temat om värdighet som identitet och människovärde kan visa på ett synsätt där värdighet konstruerats genom att likställa det med vad som enligt empirin utgör människors identitet samt en inneboende känsla av värde som människa. Värdighet som en rättighet utmynnade i ett sätt att skriva om värdighet där, precis som namnet antyder, värdighet framställdes som en rättighet. Det sista temat som vi valt att kalla för värdighet

i interaktioner illustrerar hur värdighet kan skapas i interaktioner och handlande människor emellan. I detta tema visas ett sätt att skriva om värdighet som något som är beroende av de människor som arbetade med de äldre. Detta till skillnad från de andra teman som snarare antytt att värdighet är något inneboende och som är starkt kopplat till att vara människa.

Resultatet kan också visa att det skrivs om värdighet på flera olika sätt inom empirin. För att tolka resultatet har vi använt oss av den socialkonstruktionistiska teorin som det som driver analysen. Resultatet visade att värdighet kunde konstrueras på flera olika sätt och att det skiljde sig i de olika kontexterna. Även om värdighet till stor del i materialet beskrivs som något självklart, så förändrades konstruktionen av begreppet beroende på i vilken kontext det presenterats. De som skrivit det underlag som ligger till grund för studien kan anses sträva efter att konstruera värdighet i en laglig kontext. Trots det ses både temat som handlar om identitet- och människovärde samt den om den villkorliga värdigheten snarare ha konstruerats som något abstrakt och känslomässigt vilket skulle kunna anses vara något av en motsats till den lagliga kontexten.

Att framställa värdighet som något som var beroende av de som arbetade med människor var det temat som återfanns i samtliga offentliga dokument. De andra två teman identifierades i minst två av de offentliga dokumenten. Intressant är att samtliga teman inte har kunnat identifieras i alla dokument förutom i ett: SOU:n. Det resultatet framförallt visar är att man i empirin faktiskt skriver om värdighet på olika sätt vilket är de som kommit att utgöra de olika teman som nedan kommer att beskrivas närmare.

I resultatredovisningen har det tagits ut vissa citat som kommit att ha betydelse för hur vi anser att värdighet illustreras och har konstruerats. De olika teman presenteras mer ingående i det här kapitlet. Varje tema presenteras var för sig och innehåller citat som i sin tur innehåller uttryck och ord som vi har ansett vara utmärkande och särskilt beskrivande för hur värdighet kan konstrueras som tagits från empirin. Orden bildar i sin tur tillsammans en kedja som presenteras som mer ingående. Denna kedja är det som beskriver hur vi anser att värdighet konstruerats. Detta för att underlätta för läsaren, genom att visa rent konkret vilka beståndsdelar som temat består av. Därefter följer en presentation av vad dessa beståndsdelar har haft för påverkan när våra teman har skapats av uppsatsförfattarna. Slutligen ges en bild av helheten av temat och vad den i sin tur ger för bild av värdighet. Detta görs på grund av en förhoppning att läsaren lättare ska kunna följa med i texten och följa den röda tråd som finns i skapandet av de olika teman. Detta upplägg har valts för att på

ett så pedagogiskt sätt som möjligt visa vilka olika bilder av värdighet som återfunnits i empirin samt hur dessa skiljer sig åt.

I texten återfinns även ett resonemang kring teman i relation till varandra, hur de skiljer sig åt och hur de liknar varandra. Detta presenteras för att visa på vilka sätt konstruktionerna kan anses vara olika men också vad de kan sägas ha gemensamt. Då texterna är av olika karaktär och både har betraktats som en helhet men också som individuella texter presenteras också resonemang kring vilka konstruktioner som förekommer inom ramen för de olika texterna.

För att ytterligare förtydliga den analysmodell som använts vilket har beskrivits i metodkapitlet följer nedan ett exempel på tillvägagångssättet. Detta för att skapa en klarare uppfattning kring hur vi analyserade empirin som lett till urskiljandet av dessa konstruktioner och teman. Exemplet återfinns i *SOU 2008:51 Värdigt liv i äldreomsorgen* och visar hur värdighet kan konstrueras i termer av människovärde.

“Lika självklart som det är att få lämna livet tillsammans med åtminstone en annan människas sällskap, utan smärta och ångest [...] lika självklart är det att få leva med mening och innehåll precis som tidigare i livet.”

I det första steget av analysmodellen identifierade vi tecken som beskriver värdighet. I detta exempel finns flertalet sådana, exempelvis: leva med mening, innehåll och utan smärta. Nästa steg identifierades hur bilden av värdighet skapas genom att använda sig av de tecken som presenterats. I detta fall kan bilden av värdighet identifieras som något som konstrueras utifrån att få leva på det vis man själv vill och att det finns ett värde i det. Detta citat kan också sägas konstruera värdighet som något självklart och passar därför även in i temat av att värdighet kan ses som en rättighet för äldre.

4.1 Värdighet som identitet- och människovärde

Denna del kommer att visa hur värdighet kan konstrueras som identitet och människovärde. Det vanligaste sättet att definiera värdighet i empirin var att likställa det till att leva utifrån personers identiteter och personligheter. De delar av empirin som konstruerar värdighet som en del av en människas värde och därigenom identitet har resulterat i detta övergripande tema. Den första rubriken värdighet som identitet handlar om hur värdighet konstrueras som en avgörande del för en människas identitet. Värdighet ekvivalerades i empirin med identitet och människovärde och skapade en bild av värdighet som trots att den är inneboende ändå påverkas av faktorer som är utomstående. De tecken som identifierats inom det här temat kring värdighet är; identitet,

människovärde och värdigt liv. Dessa har identifierats som de mest betydelsefulla tecken då de kan anses vara de mest centrala punkterna som materialet har samlats kring. Dessa tecken har inte kunnat identifieras i de andra teman på samma vis och kan därför inte anses konstruera värdighet på annat vis än de som presenteras nedan.

4.1.1 Värdighet utifrån identitet

I detta stycke presenteras de mönster som urskilts kring identitet, som hänvisar till en helhet där värdighet konstrueras som något som utgör en människas identitet.

I propositionen 2009/10:116, Värdigt liv i äldreomsorgen, skrivs följande:

“Värdighet i betydelsen att en person även vid hög ålder har rätt att leva sitt liv utifrån sin identitet och personlighet innebär att hon eller han bör få stöd i att behålla sina intressen och vanor, men även i vissa fall att bryta ett mönster av vanor.”

Detta citat visar hur värdighet kopplas till en persons identitet och personlighet. I propositionen som helhet skildras vad ett värdigt liv i äldreomsorgen ska innebära och hur detta ska lagstadgas för att förbättra äldreomsorgen. Tillvaratagandet av äldres personlighet och identitet är vad som huvudsakligen utgör ett värdigt liv för människor enligt detta. Det antyder att värdighet konstrueras som det enda som kan göra att äldre får leva ett liv med värdighet är att de får behålla de intressen som de tidigare haft och att dessa intressen i sin tur utgör en identitet, där bevarandet av identitet beskrivs som nyckeln till ett värdigt liv. Det här sättet skulle kunna vara det mest rättframma sättet som värdighet presenteras i texterna. Större delen av materialet anses förhålla sig till denna bild av värdighet och utgå ifrån detta synsätt. Värdighet likställs med identitet och personlighet vilket kan utgöra ett problem för de äldre som kan ha mist sin personlighet genom till exempel demenssjukdom men också för äldre som kan ha förlorat rörelseförmågan och därmed inte kan fortsätta med de intressen de tidigare knutit sin identitet till.

I nästa citat presenteras en fördjupning i hur identitet kan skildras som värdighet. Citatet används för att belysa att empirin bland annat pratar om värdighet i olika former. Efter citatet följer en beskrivning av innebörden av detta.

“En annan betydelse av värdighet är den personliga identitetens värdighet. Centrala nyckelord i detta värdighetsbegrepp är integritet, självbestämmande samt fysisk och kulturell identitet. Denna form av värdighet kan reduceras, skadas och till och med gå förlorad på grund av sjukdom, olyckor eller andra människors handlande.”(SOU 2008:51, Värdigt liv i Äldreomsorgen)

Värdighet etableras här genom ett mönster där värdighet-integritet-självbestämmande kopplas till “den personliga identitetens värdighet” som presenteras i början av citatet. Genom att tolka citatet i sin helhet skulle man kunna konstatera att utredningen har en medvetenhet kring att värdighet kan anta flera betydelser och att betydelser av värdighet inte nödvändigtvis är något konstant. På samma sätt som det tidigare citatet visade på att äldres liv med värdighet enbart kunde uppnås genom att leva utefter sin personlighet och identitet så visar detta citat på ytterligare uteslutningar. En personlig identitet skapas enligt detta citat utifrån integritet, självbestämmande och identiteter som är kopplade till människors fysik eller kultur. Detta visar att en personlig identitet enbart kan åstadkommas genom dessa begrepp och utesluter de som inte innefattas av dem.

Nedan följer ytterligare ett citat från SOU 2008:51 där föregående citat hämtats. Detta citat belyser ytterligare parametrar för vad värdighet utifrån ens egen identitet bör innebära.

“Enligt utredningen är värdighet för äldre kvinnor och män att så långt som möjligt kunna fortsätta leva utifrån sin identitet och sin personlighet även den dag det blir aktuellt med insatser från äldreomsorgen. För att tillgodose behovet av värdighet i denna betydelse bedömer utredningen att det måste finnas ett medvetet förhållningssätt inom äldreomsorgen som både tar hänsyn till individens behov av ett värdigt liv och till välbefinnande i tillvaron.”(SOU 2008:51, Värdigt liv i äldreomsorgen)

Tidigare har värdighet som identitet ekvivalerats med intressen och vanor. I detta citat inkluderas även individuella behov och välbefinnande. Citatet visar även på hur värdighet som identitet bör implementeras i praktiken. Här har värdighet konstruerats med en större medvetenhet än innan och att den definition som tidigare getts av värdighet möjligtvis utesluter äldre personer. Det är dock fortfarande i linje med hur det skrivits kring värdighet som identitet och människovärde i de tidigare citaten. Identitet och personlighet ska bevaras genom intressen och vanor, men till skillnad från tidigare går det att se en antydning till att äldreomsorgen behöver utveckla sitt arbete med värdighet för att dessa delar av värdighet ska kunna uppfyllas. Förutom att värdighet beskrivs i relation till äldre personer i termer av kvinnor och män så konstrueras värdighet här även som något som kan uppfyllas utifrån att ges möjligheter att leva utifrån sin identitet och personlighet. Ytterligare antyds det att värdighet står i stark relation till livet och hur det har utformats. Värdighet och det mänskliga värdet är också något som exemplifieras inom detta tema, exempel på detta redovisas nedan.

4.1.2 Världighet och människovärde

Människans världighet är i liknelse med identitet konstruerad som en komponent av världighet. Genomgående i citaten karakteriseras världighet som en del av en helhet, någonting större som i detta sammanhang är människan.

“I EU-stadgans avdelning 1 Världighet artikel 1 stadgas att människans världighet är okränkbar samt att den ska respekteras och skyddas.” (SOU 2008:51, Världigt liv i äldreomsorgen)

Detta exempel illustrerar hur världighet skapas när begreppet sätts i ett sammanhang där den görs till någonting påtagligt, någonting som kan respekteras och skyddas. Världighet i detta sammanhang är fortfarande en del av människan och människans inneboende egenskaper, men istället för att konstrueras som någonting som är abstrakt är denna inneboende världighet relativt konkret i hur den har byggts upp. Resultatet visar att det finns möjlighet att se människovärdet som någonting som både är påtagligt och abstrakt. Människans världighet illustreras i det närmaste som en människa. Å ena sidan är det en del av människor som är okränkbar, att den ska respekteras och skyddas indikerar dock å andra sidan att den är sårbar.

Nästa citat visar på hur människovärdet utgår ifrån ett bestämt sätt att se på människor. Det visar på hur världighet är en konsekvens av ett val och därmed blir det ännu en gång någonting mer påtagligt än hur det konstruerats tidigare.

“Respekten för självbestämmande, integritet, trygghet och världighet behöver ha en fast grund i ett medvetet val av människosyn.”(Prop. 2009/10:116, Världigt liv i äldreomsorgen)

Här har människans världighet ekvivalerats med en respekt för individers självbestämmande, integritet och trygghet. Detta visar på viktiga begrepp som står i relation till världighet. De alla tre visar på det personliga och den mänskliga betydelsen kring världighet, det gör också människosyn. Till skillnad från hur människosyn konstrueras i citatet så visar de tre första begreppen också på någonting som är inneboende barometrar hos människor som kan förloras men som är viktiga att respektera. Denna illustrationen av världighet får konsekvensen att världighet beskrivs som en form av människovärde som grundar sig i ett “medvetet val av människosyn” som kan antas ska betyda att denna människosyn är bättre än andra vad gäller världighet. Det är dock inte i empirin exakt uttalat vad denna människosyn är eller hur valet ska gå till. Intressant att nämna är att begrepp som trygghet, självbestämmande och integritet som ämnar att berätta innebörden i begreppet världighet skulle även de behöva studeras i sitt sammanhang för att ge en tydligare bild av hur de kan användas

för att göra ett medvetet val av sin människosyn. Genom att använda sig av metaforen "fast grund" kommuniceras en bild av författarna av hur en utgångspunkt bör se ut och att denna utgångspunkt även kan etableras. Det är dock även här oklart vilken fast grund som ska ligga till grund. Då det är offentliga dokument som har en juridisk karaktär skulle det kunna tyda på att respekten behöver lagstadgas för att uppnå det valet av människosyn som citatet vill uppnå. Det här tyder på ett större sammanhang och skulle även kunna tydas som en misstro till att denna respekt ska kunna uppnås utan någon form av regler eller riktlinjer.

Nästa citat visar på hur människovärde även återfinns i mer abstrakta sammanhang än de som presenterats tidigare. Citatet utmärks av en hög grad av säkerhet, men beskriver inte vad den värdighet som de skriver om består av eller var den kommer ifrån.

"Varje människa har en grundläggande värdighet och ett unikt värde bara genom att vara människa."(Prop. 2009/10:116, Värdigt liv i äldreomsorgen)

Detta citat visar en struktur där värdighet skildras genom grundläggande värdighet-unikt värde-människa. Värdighet, verkar i denna betydelse bara vara något inbyggt och existerar genom att människan existerar. Värdighet presenteras därför inom detta identifierade tema som ett specifikt värde som är inneboende hos en människa. Alla har således detta unika värde. Denna konstruktion av värdighet är i direkt motsats till den konstruktion av värdighet som kan återfinnas i temat om värdighet som identitet. Värdighet i den konstruktionen förutsätter att en människa har en identitet och personlighet som kommer från intressen och vanor. Denna konstruktion visar snarare på att värdighet är något som alla har, enbart genom att vara människor utan några krav eller någon uteslutning mer än att värdigheten är starkt kopplad till den kroppsliga människan.

Citatet nedan presenteras i empirin i en kontext som vill belysa att social ställning och begåvning inte ska påverka människors rätt till ett värdigt liv och därigenom värdighet i sin omsorg. I denna studie presenteras citatet för att visa på ytterligare uteslutningar som görs i och med beskrivningarna.

"Människovärdet innebär att alla människor har vissa mänskliga rättigheter (rätt till liv, frihet, personlig säkerhet och ett värdigt liv) som ska respekteras."(Prop. 2009/10:116, Värdigt liv i äldreomsorgen)

I detta citat skildras värdighet som något levande. Vidare skildras även värdighet som en del av de mänskliga rättigheterna som finns. Till skillnad från det tidigare citatet kopplas här människovärdet

till att människor har vissa mänskliga rättigheter. Det innebär en uteslutning av de som inte kan innefattas av dessa mänskliga rättigheter. Vidare visar citatet på en mer konkret definition än den som tidigare visats. Om människovärdet tidigare ekvivalerades med integritet och trygghet så visar snarare detta citat mer på hur människovärdet ställer sig i relation till samhället. Detta innebär att i artikulationen så finns en medvetenhet om att den värdighet som presenteras i dessa dokument utgår ifrån ett samhälle som erkänner att genom att vara människa får man automatiskt mänskliga rättigheter. Det utesluter dock huruvida människans värde kan ses i ett samhälle som inte erkänner att mänskliga rättigheter finns, eller i ett samhälle där komponenterna av mänskliga rättigheter är annorlunda. Denna uteslutning är inte av betydelse för värdighetsbegreppet i Sverige men visar samtidigt på att värdighet i det här sammanhanget måste förstås utifrån en kontext där mänskliga rättigheter erkänns. Det visar därmed att värdighet är ett begrepp som förstås olika i olika kulturer.

Slutligen presenteras ytterligare ett citat nedan för att det illustrerar hur det skrivs kring värdighet utifrån människovärde.

“Kommuner och Landsting har föreslagit att en värdegrund borde kunna tas in i portalparagrafen 1 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) genom att föra in ‘den enskilda människans värdighet.’”(Prop. 2009/10:116, Värdigt liv i äldreomsorgen)

Här likställer författarna av propositionen människovärde till någonting enskilt. Bruket av ordet “enskilt” visar här på att människovärde är någonting som begränsat till en människa åt gången. Tidigare har människovärdet använts som ett samlingsbegrepp som innefattar alla människor även om konstruktionen kring det har varit uteslutande. I det här citatet visar författarna dock att den värdighet, och det människovärde, som ska finnas i lagen bör utgå ifrån “den enskilda människan” och inte bara från “mänskliga rättigheter”.

Vid analysprocessen urskilde vi några nodalpunkter. Inom ramen för detta tema urskildes nodalpunkterna, identitet, personlighet och människovärde. Nodalpunkterna är i denna uppsats de kristalliseringspunkter som temat kretsat kring, där värdighet utifrån dessa nodalpunkter organiseras in i ett specifikt mönster. Det blir tydligt att det är dessa tecken som blir dessa nodalpunkter utifrån de identifierade ekvivalenskedjorna som är de tecken som byggts upp kring/runt nodalpunkten. Ekvivalenskedjorna sätter således nodalpunkterna i en kontext. Identitet som nodalpunkt sätts i kontext med hjälp av ekvivalenskedjan behålla sina intressen och vanor, bryta ett mönster av vanor, även person vid hög ålder eftersom det visar på att identiteten i denna kontext jämförs med intressen, vanor och även att det nu även inkluderar äldre personer.

4.1.3 Sammanfattning

I texten kan man urskilja den definition om värdighet som baseras på empirin. Men definitionen är motsägelsefull i det att den sedan kan sägas definierar värdighet utifrån andra parametrar än den de presenterar. Värdighet konstrueras till en början som en identitet vilket tillskrivs alla människor utefter deras personlighet och intresse. Samtidigt konstrueras värdighet som ett människovärde som utgår ifrån grundidén att alla människor har en viss inneboende värdighet. Denna motsägelse skulle kunna bero på att det handlar om olika texter som har skrivits utifrån olika syften. Men det går även att finna dessa motsägelser i samma text vilket antyder att det kan ha funnits svårigheter vid utformningen av den definition av värdighet som texterna utgår ifrån. Denna tolkning av empirin förespråkar å ena sidan en linje där värdighet konstrueras utifrån abstrakta begrepp som till exempel självbestämmande och integritet och en linje där värdighet å andra sidan konstrueras utifrån mänskliga rättigheter. Trots att mänskliga rättigheter även kan anses vara ett abstrakt begrepp ligger det en större skillnad i hur värdighet tolkas utifrån mänskliga rättigheter än de andra begreppen. Värdighet skulle på detta viset kunna tolkas vara antingen en rättighet eller ett begrepp. De dokument som främst ligger till grund för denna tolkning av värdighet är SOU 2008:51 och prop. 2009/10:116. Då prop. 2009/10:116 är en direkt följd av SOU 2008:51 är det intressant att se att konstruktionen av värdighet tydligt följer med i utformningen av den nationella värdegrunden men sedan näst intill försvinner i lagtexten. Sammantaget så framställs värdighet i betydelsen identitet och människovärde som bestående av strukturer som ger en bild av värdighet som genom sina definitioner utesluter dem de säger sig vilja innesluta.

4.2 Värdighet som rättighet

I det tidigare stycket har värdighet som identitet och människovärde presenterats och i detta avsnitt presenteras hur värdighet kan konstrueras som en rättighet. Presentationen sker utifrån ett likartat upplägg som det tidigare avsnittet.

Detta tema kännetecknas av ett sätt att skriva om värdighet i likhet med ett rättighetstänk. Det vanligaste sättet att definiera värdighet i empirin är att skriva om värdighet i termer av en rättighet som handlar om att säkerställa ett värdigt liv. I denna del ges bland annat en bild av en värdighet som en slags bestämmelse, en norm. Värdighet kan därför ses som något som skall uppnås och som är nära kopplat till gruppen äldre människor. Värdighet som en rättighet är uppbyggt kring tecken som rättighet och skyldighet. Dessa har identifierats som de mest centrala punkterna som materialet har samlats kring. De mönster som urskilts i detta tema skiljer sig från de tidigare i den

mån att dessa konstruerats som en konsekvens av värdighet, snarare än som en komponent av värdighet.

Citatet nedan presenteras då dess innehåll skulle kunna visa hur värdighet konstrueras som något som står i stark i relation med att vara en rättighet.

“Det behövs därför ett klargörande i socialtjänstlagen så att rätten till ett värdigt liv även omfattar äldre människor som behöver bo i ett särskilt boende.”(Ds 2011:33 Rätten att få åldras tillsammans.)

Detta exempel socialtjänstlag-rätten-klargörande-värdigt liv illustrerar värdighet som rättighet genom att lagen kan skrivas om för att hjälpa äldre att få ett värdigt liv. Dessa ord får när de sätts i det sammanhang de är tagna ur en betydande roll, där klargörande illustrerar en förändring och Socialtjänstlagen illustrerar att det finns bestämmelser, att det måste vara på ett visst sätt. Här ges också en bild av att vissa grupper äldre verkar innefattas av rätten till ett värdigt liv medan andra utesluts. Detta tolkas som ett försök att tillskriva värdighet legitimitet genom att lagstadga rätten till ett värdigt liv för alla äldre personer, även de på särskilt boende. I citatet så kopplas rätten ihop med livet. I sammanhanget ska man ha rätt till ett liv men det ska vara ett värdigt sådant. På så sätt skapas en bild av värdighet som en rättighet och detta sker genom att äldre har rätten till ett visst liv. Ytterligare delar av citatet kan visa på att rätten till det värdiga livet även skall omfatta de som behöver bo på ett särskilt boende. Att skriva om att värdighet även ska innefatta de som är i behov av ett särskilt boende kan tyda på att rätten till ett värdigt liv bör ses som något som redan ges till övriga äldre. Här skriver man således om värdighet som en rättighet. Citatet skildrar hur värdighet som en rättighet kan tillgodoses genom lagen. Genom att förklara att rätten till värdighet ska sörjas för genom en lagändring visar den också på att värdighet anses vara en skyldighet som staten ska se till att alla äldre ska få ta del av.

Nedanstående citat är ifrån Ds 2011:33 och används för att belysa hur vi tolkar det sättet som värdighet skrivs om gällande rättigheter där citatet nedan illustrerar detta på ett angeläget sätt.

“Rätten för äldre att få bo tillsammans – en fråga om skälighet, värdighet och välbefinnande i äldreomsorgen. “ (Ds 2011:33 Rätten att få åldras tillsammans)

Här skapas rättighet som en del av värdighet genom en kedja av ord och meningar som rätten för äldre-skälighet-välbefinnande. I detta fall skriver författarna av propositionen om att ett gemensamt boende handlar om värdighet. Värdighet beskrivs således som en del av att få bo tillsammans med

någon; här skriver man kring värdighet som en del i någonting större. Tidigare har värdighet som människovärde skapats i relation till människan och hennes värde. Här blir det en del av ett självbestämmande, en rätt att få bestämma över att få bo tillsammans med någon. Vi har valt att ta med detta citat då det med ett fåtal ord skildrar en beskrivning av värdighet som rättighet. Den kan anses beskriva rätten för äldre och hur det i sin tur konstruerar värdighet. Här skriver man således om äldre personers rätt och inte någon annan grupp. I detta sammanhang beskrivs värdighet som en fråga som rör äldres rättigheter. Nedan redovisas ytterligare ett citat.

“Enligt värdegrunden är en kommun skyldig att inrikta omsorgen om äldre personer så att de får leva ett värdigt liv och känna välbefinnande.” (Ds 2011:33 Rätten att få åldras tillsammans)

Vi har valt att ta med detta citat då citatet illustrerar ytterligare hur rättighetstemat formats till en viss typ av sociala struktur. Empirin visar på värdighet som en rättighet och samtidigt som en skyldighet. Dessa skyldigheter är övergripande i materialet inte något som är uttalat men som kan sägas konstrueras genom att värdighet så starkt framställs som en rättighet. Värdighet har tidigare i resultatet illustrerats som en rättighet för människor men också som en skyldighet för staten. Här ekvivaleras värdighet med något som kan ges bort. Genom att skriva att äldre ska “få” leva ett värdigt liv för det tankarna till att värdighet är mer av en handling. Att dessutom skriva att kommunen är skyldig så skapas även en bild av att värdighet är en skyldighet för kommunen; och därmed en rättighet för äldre invånare i kommunen. Det utesluter därmed att värdighet är en rättighet som kommunen är skyldig att tillhandahålla alla människor. Det är i denna mening enbart en rättighet för äldre. Utifrån empirin visar resultatet att värdighet som en rättighet bara sträcker sig till äldre personer i empirin.

”Ett värdigt liv innebär en serie värdighetsaspekter som en person kan anses ha rätt till bara genom att tillhöra ett visst samhälle med dess resurser och ideal. (SOU 2008:51, Värdigt liv i äldreomsorgen)

I tidigare citat har värdighet likställts med mänskliga rättigheter eller som en rättighet genom lagbestämmelser. Detta citat presenteras då det istället illustrerar en övergripande bild av rättighet som människor kan anses ha rätt till. Dock enbart genom att tillhöra ett speciellt samhälle vilket i sin tur måste utgöras av resurser och ideal som innehåller vissa värdighetsdiskurser. Alla samhällen kan därför inte antas kunna säkerställa värdighet som en rättighet för äldre. Citatet antyder dock att Sverige är ett sådant samhälle med de resurser och ideal som gör att äldre kan anses ha rätt till ett värdigt liv och därigenom även rätt till värdighet. Det är även intressant att notera att i detta sammanhang ekvivaleras värdighet med ett värdigt liv som består av flera olika aspekter. Detta

tyder på att den rättighet till värdighet som äldre har inte är helt klar, utan är uppdelad i olika aspekter som ska tillförsäkras för att kunna uppnå ett värdigt liv.

Inom ramen för detta tema återfanns två nodalpunkter. Dessa nodalpunkter är att ha rätt till, och skyldighet eftersom det är detta som vi anser att temat kretsar kring. Genom ekvivalenskedjan *ett värdigt liv, äldre människor* och *socialtjänstlagen* anser vi att rättighet i detta fall till exempel sätts i ett sammanhang som visar att det är något som tillskrivs äldre personer och att det ska medföra ett värdigt liv utifrån socialtjänstlagen.

4.2.1 Sammanfattning

Det övergripande temat för de ovan presenterade citaten är värdighet som en rättighet. Detta tema präglas av de centrala orden rättighet och skyldighet. Inom ramen för detta tema har olika sätt att skriva kring värdighet kunnat utläsas. Det som de olika sätten har gemensamt är att de alla faller inom ramen för samma tema. Resultatet antyder på att man skriver kring värdighet i termer av att vara en bestämmelse och att värdighet ska vara på ett visst sätt. Vidare antyder resultatet att värdighet ibland är något som är innefattande för specifika grupper äldre men vid andra tillfällen innefattar fler. Ytterligare skrivs det i termer av en rättighet som inte tillgodosetts och kan antydvas vara bristfällig för vissa äldre. Inom ramen för detta sammanhang skriver man också om värdighet i termer av att säkerställa ett värdighet liv. Värdighet i termer av rättighet beskrivs ytterligare som en del av att få bo tillsammans med någon och som en del i någonting större, nämligen självbestämmande. Resultatet antyder också att värdighet konstrueras som något som skall utformas i enlighet med den rådande lagen, i detta exempel socialtjänstlagen. Sammantaget i detta sammanhang beskrivs värdighet som en fråga som rör äldres rättigheter.

4.3 Värdighet som interaktion

Detta tema är ytterligare ett resultat av samma analysförfarande som tidigare. I det tidigare stycket har det presenterats olika beskrivningar kring värdighet med hjälp av personers människovärde, identitet och rättigheter. I detta tema framställs värdighet som en del av den sociala praktiken. Den skapas i interaktioner och får mening genom handlande. På grund av detta har vi gett det övergripande temat namnet värdighet som interaktion. Presentationer sker utifrån samma upplägg som innan vilket är att redogöra för betydelsefulla citat som förklarar hur vi anser att tecken har konstruerat värdighet. Detta ges exempel på nedan med hjälp av citat och de meningar som vi anser illustrerar detta bäst.

I citatet nedan presenteras ett utdrag ur DS: Rätten att få åldras tillsammans. Citatet presenteras då det belyser att empirin skriver om värdighet i olika former.

“Regeringen anför vidare i propositionen att äldreomsorgens verksamheter själva måste ha möjlighet att närmare utforma riktlinjer för hur de ska tillämpa värdegrunden och hur de ska arbeta för att leva upp till den. Vissa värden bör dock enligt propositionen anses så grundläggande och angelägna att det inte går att motivera olikheter.” (Ds 2011:33 Rätten att få åldras tillsammans)

I stycket kan följande strukturer anses skapa en sorts villkorlig värdighet: verksamheter- tillämpa- arbeta- riktlinjer-leva upp till- grundläggande-angelägna. Utifrån dessa meningar och tecken kan värdighet beskrivas som något som ska göras, inte i termer av exempelvis en känsla eller en upplevelse. Denna bild är intressant att uppmärksamma för den konstruerar värdighet på helt andra sätt än de gestaltningarna som tidigare presenterats. Här presenteras en bild av värdighet som en handling som faller inom ramen för äldreomsorgen och inte inom ramen för annan interaktion. Värdighet är således något som förväntas skapas med hjälp av exempelvis riktlinjer inom verksamheter och kan också utläsas som grundläggande. Detta liknar det sätt som värdighet konstruerades i det tidigare avsnittet om värdighet som en rättighet. Tidigare fanns det en ambition i texten att skapa värdighet utifrån lagar och lagtexter, här konstruerar värdigheten utifrån riktlinjer som kan anses utgöra en slags lag. Ytterligare kan värdighet framställas som något typ av mål, ett målinriktat arbete som arbetet ska uppnå. De utmärkande meningar och tecken som värdighet konstruerats utefter ovanstående citat illustrerar detta bra: värdighet här skildras som ett handlande, ett arbete, något som skall göras inom ramen för äldreomsorgens verksamhet. Likväl illustreras även värdighet som en del av det värdegrunden vill ska tillämpas, det professionella senare ska arbeta med och utifrån. Detta kan återigen liknas vid hur värdighet konstruerades som en rättighet och dess gestaltning som handlar om att värdighet är något som är genomförbart och ska uppnås. Inom ramen för detta sammanhang skriver man således om värdighet som något som sker i arbete med andra, en interaktion.

Citatet som presenteras nedan har tidigare presenterats i avsnittet om värdighet som en rättighet. Detta är ett intyg på att de teman som vi sett kan överlappa varandra. Det här beror förmodligen på att de konstruktioner som finns av värdighet går in i varandra eftersom betydelsen beror på vilket sammanhang de ses i och vem det är som tittar på dem. Det kan också till viss del bero på att dessa teman även kan sättas in i en ännu större kontext och kan anses gå in under samma diskurs. Här illustreras värdighet i relation till omsorgsarbete. I likhet med tidigare presentation beskrivs det som något som uppnås i interaktioner och socialt handlande som kommit bli kännetecknande

för denna konstruktion: interaktionen blir således en del av livet. Detta visar på att värdighetens variation, tolkningsmöjligheter och tankesätt som skapas här har konstruerats och gestaltats utifrån en och samma mening.

“Enligt värdegrunden är en kommun skyldig att inrikta omsorgen om äldre personer så att de får leva ett värdigt liv och känna välbefinnande.” (Ds 2011:33 Rätten att få åldrastillsammans)

Här skriver man således kring värdighet ytterligare som ett arbete. Det som är utmärkande för det här citatet i detta tema är att värdighet här är kopplat till en social praktik där kommuner beskrivs som en del av praktiken. Således skriver man inom ramen för detta sammanhang om värdighet som ett arbete som skall ”styras” av kommuner.

I Ds 2011:33 Rätten att få åldras tillsammans och i propositionen 2009/10:116, Värdigt liv i äldreomsorgen som hänvisar till Ds skrivs följande:

”Den nationella värdegrunden för äldreomsorgen ska bidra till att det riktas mer uppmärksamhet på den äldre personens behov av värdighet i kontakten med äldreomsorgen, såväl i kontakten när omsorgsinsatser utförs som vid utredning och bedömning av biståndsinsatser.” Ds 2011:33 Rätten att få åldras tillsammans (skriver om Prop. 2009/10:116, Värdigt liv i äldreomsorgen)

Värdighet etableras här genom tecken som äldreomsorgen-kontakt-behov och blir här kopplat till värdighet i den sociala praktiken. Citatet presenterar också en stark koppling till det sociala omsorgsarbetet med äldre. Detta görs utav att äldreomsorgen i sig har sitt sikte i att äldre ska få leva ett värdigt liv. Att få leva ett värdigt liv kan i detta sammanhang tolkas som att det ska finnas inom ramen för äldreomsorgsarbete. Här illustreras också värdighet som ett behov inom ramen för detta arbete. Värdighet beskrivs således både som ett behov men också i kontakt och i interaktion med äldreomsorgen.

I den tidigare refererade SOU 2008:51, Värdigt liv i äldreomsorgen skrivs följande:

“Vidare ska förslagen och bedömningarna ge verksamheterna drivkrafter att skapa en värdig äldreomsorg och att bedriva ett kontinuerligt arbete med att säkerställa god kvalitet”

Citatet ovan uppvisas för att tillföra ytterligare förståelse kring hur denna bild av värdighet har konstruerats där citatet ekvivalerar en värdig äldreomsorg med god kvalitet. Genom att föreslå lagändringar så ska verksamheter och kommuner kunna skapa en värdig äldreomsorg och även

kunna säkerställa en god kvalitet - vad det nu än är - av det arbete som utförs. Att säkerställa god kvalitet anses vara något som verksamheter bör arbeta med fortlöpande. Det ger även intrycket att om arbetet inte görs på detta vis så kan inte heller en värdig äldreomsorg säkerställas. Världighet skildras därigenom som något som uppnås genom andra människors arbete. I detta fall skriver de kring en god kvalité och en värdig äldreomsorg vilket i sin tur är en del av det värdiga livet.

Det som vi anser att temat tydligast kretsar kring är nodalpunkten kontakt. I ett av de ovanstående citaten så återfinns det en ekvivalenskedja som beskriver detta på ett tydligt sätt. Denna ekvivalenskedja består av orden *äldre person, kontakten med äldreomsorgen, omsorgsinsatser utförs* samt utredning och bedömning av biståndsinsatser. Nodalpunkten sätts återigen i ett sammanhang där olika interaktioner återfinns på olika plan.

4.3.1 Sammanfattning

Världighet illustreras inom detta tema som en del av en social praktik och social interaktion. Här ges en bild av världighet som ett arbete och handlingar där arbetena och handling faller inom ramen för äldreomsorgen. Världighet beskrivs exempelvis av att det förväntas skapas med hjälp av riktlinjer inom verksamheter likväl som att världighet inom den sociala praktiken också gestaltas som en del av värdegrunden som bör tillämpas och arbetas med och utifrån. Här illustreras också världighet som ett behov inom ramen för detta arbete. Ett behov som uppstår i kontakt och i interaktion med äldreomsorgen. Världighet skildras därigenom som något som uppnås genom andra människors arbete. Inom ramen för detta sammanhang skriver man om världighet som något som sker i arbete med andra, en interaktion, inom den sociala praktiken. Det är på grund av detta som vi har valt att beskriva detta sätt att konstruera världighet som interaktion. När det finns ett behov av världighet hamnar den i behov automatiskt i en beroendeställning. Världighet blir därmed något som förhandlas i interaktion. Om de som arbetar med äldre inte kan tillgodose behoven, antingen på grund av riktlinjer, arbetsförhållande eller egen förmåga, förloras den världighet som skapas i sociala interaktioner. Detta sätt att framställa världighet som framkom till största del i dokument DS 2011:33 som tillkom efter att en nationell värdegrund implementerats i Sverige. Innan dess skulle det kunna tänkas att denna interaktion som strävade efter världighet snarare kunde förstås utifrån en tradition där äldreomsorgen utfördes av anhöriga. Det har därmed gjorts försök till att konstruera världighet som något som lutar mer åt det villkorlösa hållet än vad den tidigare har sett ut.

5. DISKUSSION

I det här avsnittet presenteras den avslutande diskussionen med hjälp av olika underrubriker som behandlar olika avsnitt. Det första är en summering av studiens resultat i relation till studiens syfte och frågeställningar. Därefter presenteras studiens resultat i relation till den tidigare forskningen. Det tredje avsnittet är en diskussion kring studiens analysmetod i relation till resultatet. Kapitlet avslutas med studiens slutsatser och idéer kring möjlig vidare forskning.

5.1 Diskussion i relation till syfte och frågeställningar

Då studiens syfte besvaras med hjälp av frågeställningarna så presenteras de här nedan, var och en för sig.

Den första frågan; *Vilka konstruktioner av värdighet kan urskiljas i offentliga dokument och lagtext som berör värdighet inom äldreomsorgen?* har resultatet illustrerat men i denna del kommer en mer nyanserad bild av resultatet av denna fråga att presenteras.

Analysen visade att i empirin så återfanns det tre övergripande teman som var centrala för materialet. I dessa teman fanns det mindre konstruktioner som kopplades till värdighet. I ett av de första citaten som presenterades konstruerades värdighet utifrån identitet och personlighet. Inom detta tema återfanns flera liknande sådana konstruktioner. I analysen presenterades ett problem med denna bild som nu kommer att utvecklas. Att konstruera värdighet utifrån sådana premisser kan vara ett problem för de människor som inte kan anses ha en personlighet eller en identitet. Om värdighet enbart kan skapas i samband med en persons identitet blir det problematiskt. Det finns många äldre idag som har någon form av demenssjukdom, en sådan person skulle kunna sägas gå mot att förlora sin identitet och personlighet i en större utsträckning än andra äldre, där identiteten ofta kan handla om att det är andra som formar den åt den äldre personen. Särskilt om dessa grundar sig i en persons vanor och intressen. Det är därför förvånande att en konstruktion kan göras som visar värdighet när den på detta vis utesluter stora delar av det som den säger sig vilja innefatta.

Vidare konstruerades värdighet också genom meningsenheter som visade att värdighet kunde ses som en rättighet som människor kan få bara genom att vara människor. I denna kontext återfanns dessa konstruktioner och tyds vara rimliga. Konstruktionerna av värdighet är något mer påtagligt än de konstruktioner där värdighet karaktäriserades som människovärde och identitet. Värdighet

konstrueras å ena sidan som något okränkbart och å andra sidan som något som behöver skydd vilket indikerar en sårbarhet. Värdighet blir på det viset en rättighet som är okränkbar men som också behöver skyddas. Detta är i enlighet med det som de olika dokumenten visade. Värdighet är och verkar förbli ett begrepp i ständig utveckling och omförhandling.

Det sista temat som presenterades var värdighet som interaktion. Temat inbegrep värdighet och beskrev hur den skapades i den sociala praktiken. Denna diskurs antydde att värdighet konstruerades i arbetet med människor och att värdighet därmed var beroende av och utgjordes av interaktioner. Värdighet konstrueras därmed som något som inte längre var villkorslöst eller som något inneboende hos människor, denna form av värdighet kunde enbart finnas om det är minst två aktörer inblandade vilket är en förutsättning för interaktion.

Konstruktionerna har alla återfunnits i ett material som har en politisk karaktär och karaktäriseras därmed av detta. Det är visserligen inte politiker som skrivit materialet men det är regeringen som ansett att det finns behov för en utredning inom ämnet. I de konstruktioner av värdighet där rättighet och skyldighet är mest centrala är de som tydligast kan anses vara påverkade av denna maktstruktur. Vad dokumenten skriver om värdighet kan kopplas till makt då det är dessa dokument som har tolkningsföreträde och som konstruerar det betydelsesystem vilket utgör värdighet för äldre i äldreomsorgen. Empirin har konstruerat värdighet och därmed även bestämt vilka det är som innefattas i begreppet. Detta skulle kunna utgöra en maktstruktur eftersom det är dessa konstruktioner och hur de tolkats som påverkar arbetet med värdighet i äldreomsorgen och i utsträckning även äldre.

Resultatet tyder på att värdighet i de utvalda texterna kan förstås på ett mer nyanserat sätt än det empirin presenterar. Empirin definierar värdighet som något som bygger på identitet men resultatet indikerar snarare att detta enbart är en del av den värdighet som empirin ämnar införa i äldreomsorgen. Genom att uppmärksamma de olika sätten att skriva kring värdighet i dessa dokument skulle det kunna medföra en större förståelse för värdighet i den svenska äldreomsorgen.

Den andra frågan; *På vilket sätt kännetecknas värdighet i och med dessa konstruktioner?* ämnas besvaras i nedanstående del.

De konstruktioner som kan urskiljas där värdighet skapas i interaktion tyder på att det finns en förståelse om att värdighet inom äldreomsorgen även hänger på de som arbetar med äldre. Dessa

konstruktioner möjliggör därmed argument för fler resurser till äldreomsorgen och för kompetensutveckling för de som arbetar med äldre. Utan en god kompetens på arbetsplatser förloras en del av den värdighet som empirin skriver om och därmed läggs vikt vid.

Analysen antyder att det finns flera sätt att se på värdighet. I det första temat som presenterades, om värdighet som identitet- och människovärde, målades en bild upp av värdighet som något som skapades utifrån människors intressen och att värdighet därmed var något inneboende. Detta är i likhet med hur värdighet konstruerades som en rättighet som även den skulle kunna anses beskriva värdighet som något inneboende i människor. Skillnaden låg i hur värdighet framställdes. Å ena sidan är värdighet något som gav individer värdighet genom sin identitet och å andra sidan skapades en bild av värdighet där det enda kriteriet för värdighet var att vara människa.

Värdighet som något som skapas i interaktion med andra antyder dock till skillnad från de andra att värdighet är något kräver mer än det egna jaget. På detta sätt utesluts inga och begränsar inte vissa typer av grupper på samma vis som de andra konstruktionerna av värdighet kan göra av den anledningen att värdighet här är så beroende av interaktioner. Det kan då istället sägas att de äldre som inte får vård i äldreomsorgen inte har möjligheten till ett värdigt liv. Denna typ av värdighet motsäger därför de andra konstruktionerna som snarare pekar på värdighet som en inneboende faktor som människor bara "har". Värdighet, enligt den här tolkningen, kännetecknas sammantaget genom handlingar, intressen och i relation till mänskliga rättigheter.

5.2 Resultat i relation till tidigare forskning

I denna del diskuteras det summerade resultatet och delar av den tidigare forskningen i relation till varandra. Detta görs genom att relatera tillbaka till den tidigare forskningen som presenterats tidigare i denna uppsats. Utöver detta redogörs också för vad studiens resultat eventuellt skulle kunna tänkas bidra med.

Studien har som det tidigare redogjorts för resulterat i tre övergripande teman som har varsin egen karaktär. Ett av dessa teman är värdighet som identitet och människovärde. En viktig aspekt inom detta tema är att värdighet karaktäriseras och beskrivs som ett inneboende värde hos människor. Temat karaktäriseras också av att värdighet också beskrivs vara en del av människans identitet.

I den tidigare forskningen så presenterar Nordenfelt (2003:a; 2003:b; 2004; 2005; 2010) och Edlund et. al (2013) värdighet som en del av ens människovärde vilket liknar det resultat vi precis

presenterat. Denna konstruktion som urskilts i empirin kan därför anses vara nära i förbindelse till Nordenfelts (2003:a; 2003:b; 2004; 2005; 2010) och Edlund et. als (2013) på så sätt att värdighet beskrivs på likartade sätt. Med det likartade sättet menar vi att värdighet beskrivs inneboende hos människan och en del av människovärdet.

Vidare är det intressant att notera att definitionerna av värdighet som presenterats i den tidigare forskningen också skymtas i resultatet av denna studie. Värdighet likställs vid autonomi; värdighet beskrivs som ett koncept; och värdighet anses även vara i direkt relation till en människas kropp och själ (Bayer et. al, 2005; Anderberg et. al, 2007; Sergio Ariño-Blasco et. al, 2005). De konstruktioner och illustrationer som har urskilts i empirin kan anses vara starkt kopplade till dessa definitioner av värdighet detta trots att värdighet i sig har presenterats som ett väldigt diffust begrepp. Detta resultat antyder till att det finns typiska sätt att beskriva och definiera värdighet i relation till äldreomsorgen.

Tidigare forskning har också presenterats kring äldres och professionellas upplevelser av värdighet som visar på liknande resultat (Anderberg & Berg, 2010; Pullman, 1999; Bayer et. al, 2005; Griffin-Heslin, 2005; Franklin et al, 2006; Cairns et al, 2013; Dwyer et. al, 2009). Det forskningen visar är att även om värdighetsbegreppet är centralt och att alla känner igen och kan använda sig utav det, så är det svårt att i praktiken få definitionen av värdighet att fungera (Sergio Ariño-Blasco et al, 2005; Oosterveld-Vlug et. al, 2015). Värdighetsbegreppet blir därav svårförståeligt och komplext för de som ska använda det i den mån att de inte kan applicera den i sitt arbete. I resultatet av denna studie konstruerades värdighet som ett resultat av en interaktion mellan minst två aktörer. Det fanns dock inget som tydde på att denna konstruktion skulle vara positiv eller negativ.

Som presenterats ovan finns likheter i relation till de svenska (Nordenfelt, 2003:a; 2003:b; 2004; 2005; 2010; Edlund et al, 2013, Anderberg et. al, 2007) och de internationella studierna (Bayer et al, 2005; Gallagher et al, 2008; Sergio Ariño-Blasco et al, 2005) som presenterats. De svenska studiernas resultat har varit de som kan anses liknas mest vid den här studiens resultat. Detta skulle givetvis kunna bero på att studierna är utformade på olika sätt och har olika syften men vi vill ändå poängtera detta då vi ansåg att det var intressant att ta upp då den här studien har studerat dokument som skapats i en svensk kontext.

Det hade kunnat vara intressant om den tidigare forskningen hade skiljt sig i en stor utsträckning från den här studiens resultat. Då denna empiri i så fall hade kunnat beskrivas som säreget i relation

till annan forskning. Istället bekräftar snarare den här studiens resultat att det finns utmärkande sätt att skriva kring värdighet i de studerade offentliga texterna som liknar den tidigare forskningens sätt att skriva sig kring värdighet. Detta skulle kunna underbygga ett antagande kring att de offentliga dokumenten låtit sig formas av den rådande svenska forskningen likväl som att de offentliga dokumentens beskrivningar har låtit forma forskningen. När både forskning och de offentliga dokumentet uttrycker sig på ett specifikt sätt kan det anses "legitimt" att prata om värdighet på detta sätt i dagens samhälle.

Den tidigare forskningen som presenterats är i stort sätt samstämmiga kring att värdighet är ett svårdefinierat begrepp; men trots det hade flera studier ändå gjorts för att försöka definiera det. Nordenfelt (2003) försökte i sin studie definiera begreppet genom att utforma en guide som i sin tur bestod av flera olika begrepp som belyste värdighet från olika perspektiv. Det uppsatsstudien kan sägas ha bidragit med är inte en ytterligare definition av värdighet. Däremot har denna studie bidragit till att belysa vilka konstruktioner av värdighet som skulle kunna gå att identifiera inom de specifika offentliga dokument som behandlar värdighet i äldreomsorgen. Att belysa konstruktioner som finns kring värdighet kan sägas ha möjliggjort och synliggjort att det skulle kunna finnas en problematik kring att definiera värdighet.

Edlund et. al (2013) var tydliga i sin studie med att om värdighet ska kunna vara användbart i praktiken så behövs det undersökas i det sammanhang som det ska användas i. Edlund et. al (2013) anser vidare att det saknas kunskap om värdighet inom ramen för socialt arbete. Denna studie har inte gjorts utifrån ett praktiskt sammanhang utan i ett mer politiskt sådant, på en samhällsnivå. Det är rimligt att anta att de texter som har studerats ändå har en direkt påverkan på det sociala arbetets praktiska utföranden.

I denna uppsats återfinns ingen tidigare forskning kring att värdighet är en rättighet, men det betyder inte att det inte finns. Däremot så skriver man om värdighet i den tidigare forskningen i relation med en god vård (Cairns et. al, 2013). Värdighet kan således uppnås genom god vård. Den goda vården kan anses i dagens samhälle vara självklart. Därmed inte sagt att det är en rättighet men att det åtminstone ska vara på ett visst vis. Detta skulle kunna betyda att studiens resultat styrker att värdighet är någonting som går att uppnå med hjälp av värdig vård. Den goda och värdiga vården i sin tur beskrivs utifrån vissa centrala begrepp som resultatet också kan anses ha identifierat. Exempelvis att äldre ska få bli sedd som människa, få bestämma över sitt eget liv, känna

meningsfullhet i vardagen och inte bli ignorerad (Cairns et. al, 2013). Däremot menar denna studies resultat att värdighet inte bara går att uppfylla på detta sätt och innefattar fler innebörder än detta.

Edlund et al (2013) beskriver i sin studie en särskilnad på värdighet för olika äldre personer inom äldreomsorgen. Denna studies resultat har inte kunnat likställas med det resultat som denna forskning har kommit fram till. Överlag skrivs det om äldre som en och samma grupp personer men i särskilda fall pratar man uteslutande om äldre män och kvinnor. Detta blir en intressant anmärkning då resultatet för denna studie antyder att alla äldre i de flesta fall ska anses ha samma värdighet medan den tidigare forskningen (Edlund et al., 2013) visar på skillnader då det gäller värdighet för grupper av äldre personer. Att resultatet tidvis antyder att äldre män och kvinnor är de som har rätt till värdighet blir intressant för konsekvenserna av dess användning.

5.3 Metod, empiri och urval i förhållande till resultatet

Denna del kommer att beakta de metodologiska val som gjorts och hur de i sin tur har påverkat resultatet av studien. Vidare kommer begränsningarna i den valda ansatsen att diskuteras samt de begränsningarna som analysverktygen medfört. Inledningsvis vill vi dock påpeka att det finns en stor medvetenhet kring att de resultat som denna studie utgjort inte kan innebära några definitiva sanningar. Hade en liknande studie genomförts av någon med andra förutsättningar och tolkningar av diskursanalysens användbarhet så är det i allra största grad rimligt att anta att den studien hade konstruerats på ett helt annat sätt då själva poängen med denna metod är att visa att världen och verkligheten ter sig väldigt olika beroende på människors tolkningar och verklighetsuppfattningar.

Att ha inspirerats av diskursanalys som metod har varit bra på så sätt att diskursanalysen har möjliggjort många tolkningsmöjligheter som andra metoder möjligtvis inte skulle kunnat bidra med. Diskursanalys som utgångspunkt för metoden har också varit problematiskt då den särskilt då uppsatsen inte ämnat att studera fram olika diskurser, utan istället sociala konstruktioner. Det är dock den analysmetod som ligger närmast socialkonstruktionismen som teori och har därför varit användbar vid skapandet av analysverktyg och begrepp. I efterhand så hade vi antagligen valt en annan analysmetod för att studera texterna då det troligtvis finns mycket enklare metoder att använda sig av. Men som beskrivits så var det denna analysmetod som föll sig mest naturlig från början då den är så starkt kopplad till socialkonstruktionism.

Det som varit mest avgörande för resultatet i studien är förutom metodvalet och uppsatsförfattarnas egna tolkningar, studiens empiri. Det fanns ett begränsat antal texter som

ansågs kunna svara till studiens syfte och därför användes de texter som verkligen berörde värdighet. Ett urval som var mer slumpmässigt hade med största sannolikhet gett ett resultat som hade sett helt annorlunda ut. Det är dock svårt att säga om de hade kunnat fylla den kunskapslucka som uppsatsen ämnat fylla. Om det hade funnits texter som berör äldreomsorgen men som inte berör värdighet hade det varit ett intressant resultat i sig men hade antagligen inte kunnat svara till syftet. Den problematik som har varit påtaglig i just de texter som studerats är att empirin i flera fall utgår ifrån tidigare forskning om värdighet. Empirin refererar flertalet gånger till studier och använder sig av begrepp som ofta återfinns inom forskning om värdighet i äldreomsorgen. Det här kan bli problematiskt då forskning som tar efter sedan kan bedrivas på en verksamhet som utgår ifrån empirin och dess riktlinjer. Detta tyder på en maktstruktur som inte bara innefattar hur arbetet med värdighet utformas men även bestämmer vilken forskning som kan bedrivas på området.

Den tidigare forskningen har visat att värdighet hade väldigt många innebörder och att dessa innebörder var väldigt beroende på *vem* som uttrycker sig kring värdighet. Vidare visade den tidigare forskningen att man skriver om värdighet på olika sätt inom ramarna för *var* värdighet beskrivs eller presenteras. Resultatet är i linje med vad den tidigare forskningen presenterade. Det som däremot blev förvånande i resultatet var i vilken utsträckning som värdighetsbegreppet kunde definieras i. Beroende på i vilket sammanhang som värdighet studerades, kunde värdighet innebära allt från en handling till en känsla. Det är denna utsträckning som visar på en av fördelarna med att ha haft diskursanalys som fundament i vår metod. Genom att släppa kravet på att finna en sanning i resultatet så gavs här utrymme åt att föra en bred diskussion om värdighet i det sociala arbetets "dokument" och även som resultatet har visat, att hitta nya aspekter och mönster inom detta område.

Hur gör man då som forskare för att motivera sin egen version av sanningen när metoden som använts bygger på att all sanning är socialt konstruerad? Trots att diskursanalysen som renodlad metod inte egentligen möjliggör det så är det bästa svaret som kan ges att man genom ett systematiskt sätt redogör för hur man har kommit fram till den verklighetsuppfattning som man har skapat under uppsatsprocessen. Genom att forskaren är reflexiv och genomskinlig i sitt tillvägagångssätt samt i analysen så blir det därmed möjligt för läsaren själv att granska resultatet. Förhoppningsvis har denna transparens uppnåtts och läsaren kan följa med i de motiveringar som utgör resultatet som av vissa betraktas som sanningen i den här studien. Det går inte att säga att denna version av "sanningen" som denna studie presenterat är bättre än någon annan "sanning"; men i en sådan filosofisk diskussion så är den å andra sidan inte heller sämre än någon annan

“sanning”. Studiens resultat bör därför ses som en del av en verklighet som erkänner att alla sanningar är likvärdiga.

5.4 Slutsatser

Värdighet anses utifrån de offentliga dokumenten som något eftersträvansvärt inom äldreomsorgen och således önskvärt. Utifrån dessa dokument kan också slutsatsen dras att värdighet beskrivs som någonting positivt för äldre. Inom dokumenten så har tre övergripande teman kunnat urskiljas. Dessa tre teman är värdighet som identitet och människovärde, värdighet som rättighet samt värdighet som interaktion. Vidare har slutsatsen dragits att denna studies resultat inte skiljer sig särskilt från den tidigare forskningen som studien presenterat; därmed inte sagt att det finns tidigare forskning som talar för annat än studiens resultat. Resultatet visar i enlighet med den tidigare forskningen på att värdighet är ett svårdefinierat begrepp som kan betyda olika saker i olika sammanhang och kontexter. Vidare bekräftas det att det kan finnas en problematik i att försöka definiera ett begrepp som kan innebära många olika saker. Studien visar ytterligare på en problematik som inte berörts i den tidigare forskningen vilket är att ett försök till att definiera värdighet också innebär att vissa grupper i samhället utesluts från att inneha eller få värdighet. I resultatet återfanns ingen bild av vad en avsaknad av värdighet kan ge. Empirin beskriver till viss del vad ett ovärdigt liv kan innebära, men konsekvenserna av vad ett ovärdigt liv kan betyda lyser med sin frånvaro. Något annat som utesluts är hur ett samhälle som inte känns vid värdighet påverkar de som lever i det. Därmed utesluts även tanken på att värdighet inte är en rättighet för alla. Det finns heller inte plats i dessa konstruktioner av värdighet för de äldre som inte har en personlighet eller identitet. Snarare målas en bild upp av hur värdighet automatiskt kommer från att äldre får leva utefter sin personlighet på det viset som de gjort innan de kom i kontakt med äldreomsorgen. Men vad händer då med de äldre som har en förändrad personlighet, eller de äldre där deras släktingar eller andra närstående är de som definierar personligheten och identiteten? Kan det ändå betraktas som att de lever ett värdigt liv? Det skulle också behövas en tydligare och mer enhetlig bild av värdighet för att arbetet med att implementera värdighet i äldreomsorgen skulle kunna innefatta alla grupper av äldre, såväl de med kognitiv problematik och även de som av någon anledning står utanför samhället.

5.5 Implikationer för det sociala arbetets praktik

Genom att uppmärksamma olika konstruktioner av värdighet som finns inom de specifika offentliga dokumenten så är förhoppningen att det skall väckas en tanke hos de som arbetar utifrån

dessa dokument att förhålla sig kritiska till även om de är vägledande i deras arbeten. Genom att bli medveten om att den definition som finns i lagen och viktiga texter därtill är väldigt begränsad och dessutom har en uteslutande karaktär så kan det rimligtvis bidra till att underlätta exempelvis biståndsbeslut. När det kommer till det sociala arbetets praktik är det viktigt att yrkesverksamma förhåller sig analytiskt till självklarheter såsom värdegrunden, även de som arbetar inom äldreomsorgens verksamheter.

5.6 Förslag till fortsatt forskning

Den här studien har studerat konstruktioner av värdighet i offentliga dokument som rör äldreomsorgen och värdighet. Vidare skulle det vara intressant för den fortsatta forskningen att studera vilka diskurser kring värdighet som finns utifrån denna empiri, samt forskning om diskurser utifrån liknande empiri. Förslag på sådan forskning med annan empiri skulle kunna vara att göra intervjuer med biståndshandläggare eller andra berörda praktiker som arbetar med att garantera äldre värdighet utifrån värdegrunden och kommunala värdighetsgarantier. Ännu ett förslag till den vidare forskning är att studera konstruktioner av värdighet i texter av en mer allmän karaktär med en "bredare publik". Ett exempel på detta skulle kunna vara att titta i tidningsartiklar. Ett annat förslag på fortsatt forskning är en kvantitativ studie som skulle kunna mäta hur äldre uppskattar att de tillförsäkras värdighet inom äldreomsorgsverksamheter. Slutligen vill uppsatsförfattarna anföra att dessa förslag till vidare forskning troligtvis skulle leda till en mer konkret och framträdande bild av konsekvenserna för värdighetsbegreppet.

6. KÄLLFÖTECKNING

Anderberg, P. et al., 2007. Preserving dignity in caring for older adults: a concept analysis. *Journal of Advanced Nursing*, 59(6), pp.635–643. Available at: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1365-2648.2007.04375.x/abstract> [Accessed April 9, 2015].

Anderberg, P. & Berglund, A.-L., 2010. Elderly persons' experiences of striving to receive care on their own terms in nursing homes. *International Journal of Nursing Practice*, 16(1), pp.64–68. Available at: <http://doi.wiley.com/10.1111/j.1440-172X.2009.01808.x> [Accessed April 9, 2015].

Berger, P.L. & Luckmann, T. (1998). *Kunskapssociologi: hur individen uppfattar och formar sin sociala verklighet*. (2. uppl.) Stockholm: Wahlström & Widstrand.

Bergström, G. & Boréus, K. (red.) (2005). *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. (2., [omarb.] uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder* (2. uppl.). Malmö: Liber.

Cairns, D. et al., 2013. The meaning and importance of dignified care: findings from a survey of health and social care professionals. *BMC Geriatrics*, 13(1), p.28. Available at: <http://www.biomedcentral.com/1471-2318/13/28/abstract> [Accessed April 9, 2015]

Dwyer, L.-L. et al., 2009. Dignity as experienced by nursing home staff. *International Journal of Older People Nursing*, 4(3), pp.185–193. Available at: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1748-3743.2008.00153.x/abstract> [Accessed April 9, 2015].

Edlund, M. et al., 2013. Concept determination of human dignity. *Nursing Ethics*, 20(8), pp.851–860. Available at: <http://nej.sagepub.com/content/20/8/851> [Accessed April 9, 2015].

Gallagher, A, Lee, D, Li, S, Rees Jones, I, Wainwright, P (2008). Dignity in the care of olderpeople – a review of the theoretical and empirical literature. *BMC Nursing* Juli 2011 11.

Griffin-Heslin, V.L., 2005. An analysis of the concept dignity. *Accident and Emergency Nursing*, 13(4), pp.251–257. Available at: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0965230205000767> [Accessed April 9, 2015].

Jacobsson, K., Thelander, J. & Wästerfors, D. (2010). *Sociologi för socionomer: en stående inbjudan*. (1. uppl.) Malmö: Gleerups utbildning.

Staffan Larsson (2009) A pluralist view of generalization in qualitative research, *International Journal of Research & Method in Education*, 32:1, 25-38
<http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/17437270902759931>

Lennart Nordenfelt & Andrew Edgar, 2005. The four notions of dignity. *Quality in Ageing and Older Adults*, 6(1), pp.17–21. Available at: <http://www.emeraldinsight.com.ezproxy.its.uu.se/doi/abs/10.1108/14717794200500004> [Accessed April 9, 2015].

Nordenfelt, L., 2003a. Dignity and the care of the elderly. *Medicine, Health Care and Philosophy*, 6(2), pp.103–110. Available at:<http://link.springer.com/article/10.1023/A%3A1024110810373>[Accessed April 9, 2015].

Nordenfelt, L., 2003b. Dignity of the elderly: An introduction. *Medicine, Health Care and Philosophy*, 6(2), pp.99–101. Available at:<http://link.springer.com/article/10.1023/A%3A1024150526303>[Accessed April 9, 2015].

Nordenfelt, L., 2004. The Varieties of Dignity. *Health Care Analysis*, 12(2), pp.69–81. Available at:<http://link.springer.com.ezproxy.its.uu.se/article/10.1023/B%3AHCAN.0000041183.78435.4b>[Accessed April 9, 2015].

Nordenfelt, L. 2010. Begreppet värdighet, Ingår i Nordenfelt, L (red.)*Värdighet–i vården av äldre personer*. Lund: Studentlitteratur s. 13, 70-83

Oosterveld-Vlug, M.G. et al., 2015. Can personal dignity be assessed by others? A survey study comparing nursing home residents' with family members', nurses' and physicians' answers on the MIDAM-LTC. *International Journal of Nursing Studies*, 52(2), pp.555–567. Available at:<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0020748914001643>[Accessed April 9, 2015].

Pullman, D., 1999. The Ethics of Autonomy and Dignity in Long-Term Care. *Canadian Journal on Aging/La Revue Canadienne du Vieillissement*, 18(1), pp.26–46. Available at:<http://search.proquest.com/socialservices/docview/61624767/833ED861C2D8492BPQ/1?accountid=14715> [Accessed April 9, 2015].

Searle, J.R. (1999). *Konstruktionen av den sociala verkligheten*. Göteborg: Daidalos.

Sergio Ariño-Blasco, Win Tadd & Josep Boix-Ferrer, 2005. Dignity and older people: The voice of professionals. *Quality in Ageing and Older Adults*, 6(1), pp.30–36. Available at:<http://www.emeraldinsight.com.ezproxy.its.uu.se/doi/abs/10.1108/14717794200500006>[Accessed April 9, 2015].

Socialstyrelsens(2012) *Nationell värdegrund för äldreomsorgen*, tillgänglig vid:
<https://www.socialstyrelsen.se/aldre/nationellvardegrund>

Tony Bayer, Win Tadd & Stefan Krajcik, 2005. Dignity: The voice of older people. *Quality in Ageing and Older Adults*, 6(1), pp.22–29. Available at:<http://www.emeraldinsight.com.ezproxy.its.uu.se/doi/abs/10.1108/14717794200500005>[Accessed April 9, 2015].